

Verkiezingen en COVID-19

Bevraging haalbaarheid verkiezingen onder COVID-19 maatregelen

22 juni 2020
244407994

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
1.1 Leeswijzer	3
2. Resultaten	4
3. Bijlage	15
3.1 Onderzoeksverantwoording	15
3.2 Antwoorden op de open vragen	16
3.3 Vragenlijst	44

1. Inleiding

Het doel van deze inventarisatie is om in kaart brengen in welke mate gemeenten in staat zijn om verkiezingen te organiseren als tijdens (de voorbereidingen op) deze verkiezingen (nog steeds of opnieuw) maatregelen van kracht zijn in verband met het COVID-19-virus. Het gaat hierbij om de Tweede Kamerverkiezing op 17 maart 2021.

In opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (ministerie van BZK) heeft onderzoeksbureau Kantar een vragenlijst uitgezet onder gemeentefunctionarissen die belast zijn met de organisatie van de verkiezingen in hun gemeente. In deze vragenlijst is gevraagd in welke mate gemeenten denken in staat te zijn om verkiezingen te organiseren als tijdens (de voorbereidingen op) deze verkiezingen (nog steeds of opnieuw) maatregelen van kracht zijn in verband met het tegengaan van de verspreiding van het COVID-19-virus.

1.1 Leeswijzer

De inventarisatie betreft een hypothetische situatie. Hoewel het belang van goede en nauwkeurige antwoorden is benadrukt, blijven het de beste schattingen van de betrokken ambtenaren. De vragenlijst is voorgelegd aan een deel van de Nederlandse gemeenten. Gemeenten konden tevens zelf aangeven of ze geïnteresseerd waren in deelname. De inventarisatie is alleen bedoeld om een eerste beeld te vormen hoe, met inachtneming van de COVID-19 maatregelen, bij de komende Tweede Kamerverkiezing (17 maart 2021) gestemd kan worden in de stemlokalen. Overal waar in het rapport wordt gesproken van 'de gemeenten' moet u dit lezen als 'de gemeenten die hebben deelgenomen aan de inventarisatie'.

Gezien de relatief kleine basis (in absolute aantallen) zijn de resultaten in tabellen gepresenteerd. Bij open vragen zijn de veelvoorkomende antwoorden beschreven, waarbij enkele citaten als bloemlezing in het rapport zijn opgenomen. Een volledig overzicht van de antwoorden op de open vragen vindt u in de bijlage, evenals de vragenlijst.

Heeft u vragen over deze rapportage? Neem dan contact op met Martin Schalkwijk.

Martin Schalkwijk
martin.schalkwijk@kantar.com

2. Resultaten

De meerderheid van de gemeenten (52%) geeft aan dat een beperkt aantal of (bijna) geen stemlokalen zo ingericht kunnen worden dat stembureauleden en kiezers 1,5 meter afstand kunnen houden. Het aandeel gemeenten dat aangeeft dat dit in een beperkt aantal stemlokalen mogelijk is, is daarbij het grootst (39%). Een derde van de gemeenten (34%) geeft aan dat circa de helft van de stemlokalen zo ingericht kan worden dat 1,5 meter afstand houden mogelijk is. Ongeveer een op de tien (13%) gemeenten ziet meer mogelijkheden en geeft aan dat het merendeel van de stemlokalen zo ingericht kan worden dat 1,5 meter afstand houden mogelijk is.

2.1 | Kunt u de beschikbare stemlokalen zo inrichten dat stembureauleden en kiezers 1,5 meter afstand kunnen houden?

	Abs.	Perc.
In het merendeel van de stemlokalen zal dat lukken	n=9	13%
In circa de helft van de stemlokalen zal dat lukken	n=23	34%
In een beperkt aantal stemlokalen zal dat lukken	n=26	39%
In (bijna) geen stemlokaal zal dat lukken	n=9	13%

Basis: alle respondenten | n = 67

Vervolgens is aan alle respondenten gevraagd wat de reden is indien een aantal beschikbare stemlokalen niet op 1,5 meter kan worden ingericht. Bijna alle gegeven antwoorden gaan over de te kleine ruimtes van de stemlokalen, waardoor het niet mogelijk is om de 1,5 meter afstand te bewaren. Daarnaast wordt door sommige gemeenten gerefereerd aan het feit dat stemlokalen in scholen en bejaarden, verpleeg- en verzorgingshuizen worden ingericht. Vanwege het risico op verspreiding onder klanten/ scholieren/ bewoners, zouden sommige locaties mogelijkgeen ruimte beschikbaar willen stellen als stemlokaal en zodoende afvallen. Drie van de gemeenten antwoordde op deze vraag 'niet van toepassing'.

2.2 | Indien een aantal beschikbare stemlokalen niet op 1,5 meter kunnen worden ingericht, kunt u de reden daarvan nader toelichten?

“Beschikbare ruimte in het pand. Daarnaast de 100% toegankelijkheidsregels die gelden in alle stembureaus.”

“Bij sommige lokalen is de ruimte te klein en is er geen alternatief. Het formaat van onze gehuurde portocabins is te klein. Er zijn ook lokalen waar de ruimte op zich goed is, maar waar er maar één smalle doorgang als in- en uitgang is.”

“Het is op moment van schrijven nog onduidelijk hoeveel locaties geschikt zijn om 1,5 meter afstand te kunnen houden. Daarom hebben we antwoord b ingevuld maar antwoord a, c, of d kunnen ook van toepassing zijn. [...]”

“De ter beschikking gestelde ruimtes van bijvoorbeeld verenigingen, buurthuizen, verzorgingshuizen etc, zijn niet ruim genoeg om de 1,5 meter afstand te realiseren.”

“Kleine ruimte, 1 ingang waar mensen in en uit moeten. In 5 verzorgingshuizen hebben we nu een stembureau, we weten niet of deze in maart 2020 ook als stembureau ingericht kunnen worden i.v.m. kwetsbaarheid van de bewoners. In geval van niet beschikbaar zijn is er geen alternatief.”

“Ruimte te klein. Geen mogelijkheden in- en uitgang te kiezen. Looproutes niet mogelijk. Tellen niet mogelijk. Wachtenden moeten buiten wachten.”

“Weinig wachtruimte, klein stemlokaal, drukte bij Tweede Kamerverkiezing, smalle gangen zonder verschillende in- en uitgang. Waarschijnlijk realiseerbaar in 6 van de 21 lokalen (dus 28%).”

“Het is de combinatie van een aantal zaken die niet los van elkaar kunnen worden gezien. Gelet op de grootte van de meeste stemlokalen is het ondoenlijk om stembureauleden (vooral voorzitter en lid 2) uit elkaar te houden i.v.m. de overdracht van de documenten. Kiezers moet hun ID-document laten zien en moeten dus dicht bij de voorzitter komen (binnen de 1,5 meter). Stemhokjes moeten verder uit elkaar staan om de 1,5 m te kunnen garanderen en de looproute kan vrijwel nooit zodanig worden ingericht dat in- en uitgaande kiezers op voldoende afstand blijven.”

“67% van de stemlokalen worden ingericht in verzorgingshuizen en scholen. Na navraag blijkt dat deze lokaliteiten op dit moment niet open zijn voor externe.”

Het inrichten van alternatieve locaties omdat sommige stemlokalen gezien de 1,5 meter maatregel niet beschikbaar zullen zijn, ziet een kwart (27%) als een mogelijkheid. Van die groep ziet 29% mogelijkheden voor ongeveer de helft van de locaties om alternatieve stemlokalen in te richten. Slechts drie gemeenten zien mogelijkheden voor alle locaties die afvallen om alternatieve stemlokalen in te richten.

2.3 | Indien een aantal stemlokalen mogelijk niet beschikbaar zal zijn; heeft u mogelijkheden om alternatieve locaties als stemlokaal in te richten?

Denk hierbij bijvoorbeeld aan geconcentreerde stemlokalen op centrale locaties (zoals een sporthal), waarin meerdere stembureaus zitting kunnen hebben.

	Abs.	Perc.
Ja, die mogelijkheden zijn er voor alle locaties die afvallen	n=3	4%
Ja, die mogelijkheden zijn er voor ongeveer de helft van de locaties die afvallen	n=18	27%
Anders, namelijk...	n=46	69%

Basis: alle respondenten | n = 67

Twee derde antwoordt 'anders, namelijk...' op de vraag of er mogelijkheden zijn om alternatieve locaties in te richten als stemlokaal indien een aantal stemlokalen niet beschikbaar zijn. Uit de open antwoorden bij de 'anders, namelijk' antwoordoptie blijkt dat gemeenten wel over alternatieven nadenken, maar er bij een aantal gemeenten nog een flinke onzekerheidsmarge is of alternatieve locaties daadwerkelijk te realiseren zijn. Een aantal gemeenten noemen sporthallen als alternatief. Tevens wordt een aantal keer genoemd dat de logistieke operatie omtrent het veilig organiseren van de verkiezingen in (bijvoorbeeld) een sporthal en het kostenplaatje dat daarbij komt kijken, hen voor een behoorlijke uitdaging stelt.

“Dit is volledig afhankelijk van het aantal locaties die afvallen als stembureaulocatie voor TK21. Dit kan zijn omdat de locaties niet geschikt te maken zijn voor de coronamaatregelen, omdat een locatie vanwege corona niet meer beschikbaar is (faillissement) en/of omdat de locatie niet meer beschikbaar is vanwege risico op verspreiding (denk hier bijvoorbeeld aan woonzorgcentra, ziekenhuizen etc.). De mogelijkheid op vervanging is vervolgens nog afhankelijk van de volgende factoren: beschikbaarheid in de betreffende omgeving, b) beschikbare financiën het zoeken naar nieuwe locaties brengt waarschijnlijk fors extra kosten met zich mee en c) politiek-bestuurlijke haalbaarheid. We hopen medio september hier meer duidelijkheid over te kunnen geven. Voorts vragen we ons af hoeverre het clusteren van stembureaus op één locatie verstandig is in verband met extra risico op verspreiding van het virus.”

“Geen alternatieven voorhanden als een aantal stembureaus wegvalt. Het is zonder de 1,5 meter maatregel al moeilijk om toegankelijke stembureaus te vinden.”

“Er bestaat de mogelijkheid om sporthallen/gymlokalen te benaderen, onbekend of die beschikbaar zijn (willen compensatie voor verhuur), of gemeenteraad hier geld voor wil vrijmaken.”

“Een leger- of festivaltent.”

“Dat zal moeten worden bekeken. Ik ben niet zo goed bekend in de gemeente, dat ik dit uit mijn hoofd weet.”

“Die mogelijkheden zijn er voor 4 a 5 lokalen, van de ruim 25.”

“We hebben 13 stemlokalen in 9 dorpen. In veel dorpen is er maar één locatie en verplaatsen naar een ander dorp ligt (politiek) gevoelig.”

“Het is nu al heel moeilijk geschikte vervangende ruimte te vinden die voldoen aan alle eisen voor mindervaliden, laat staan de 1,5 meter samenleving te handhaven.”

“Natuurlijk zijn er grotere locaties beschikbaar. Alleen moet de burger dan soms vaak (ver) reizen en zal om die reden afhaken om te stemmen. Het brengt ook hoge kosten met zich mee. De burger moet reizen (OV) en/of parkeren (parkeertarief) en wij moeten voor grof geld de sporthal huren.”

Een gevolg van de 1,5 meter maatregel in stemlokalen, zou kunnen zijn dat kiezers buiten het stemlokaal moeten wachten om in het stemlokaal te kunnen stemmen. Bijna vier op de tien (42%) gemeenten zeggen dat dat in het merendeel van de stemlokalen zal kunnen. Voor twee van de gemeenten kan dat in circa de helft van de stemlokalen. De helft van de gemeenten (51%) kiest voor de optie 'anders, namelijk...'.

2.4 / Op hoeveel locaties is het mogelijk (te maken) dat kiezers, indien dat nodig is vanwege de 1,5 meter regel, buiten het stemlokaal kunnen wachten om in het stemlokaal te kunnen stemmen?

	Abs.	Perc.
Dat zal in het merendeel van de stemlokalen kunnen.	n=28	42%
Dat zal in circa de helft van de stemlokalen kunnen.	n=5	7%
Anders, namelijk...	n=34	51%

Basis: alle respondenten | n = 67

Onder de 51% van de gemeenten die kiest voor de antwoordoptie 'anders, namelijk...' komt onder meer naar voren dat het soms onduidelijk is wat er in de vraagstelling bedoeld wordt met 'buiten'. Enkele gemeenten kunnen een concrete inschatting geven van het aantal stembureaus waar het mogelijk is (te maken) dat kiezers buiten het stemlokaal wachten om te kunnen stemmen, terwijl andere gemeenten dit nog moeten afstemmen/ uitzoeken en alleen een verwachting kunnen afgeven. Ook zien een aantal gemeenten best wat haken en ogen aan het buiten laten wachten van kiezers, zoals een verkeerssituatie die dat niet toelaat of de gevolgen voor de opkomst bij slecht weer.

"Dat kan altijd, maar indien u binnen in hetzelfde gebouw bedoelt dan is dat beperkt tot 8-10 personen en geldt voor 4 van de 15 locaties, daarna zal de rij tot buiten doorlopen."

"Het is mogelijk maar de kiezers staan dan wel buiten. Mocht het regenen worden ze echt nat."

"Dat wordt in veel gevallen moeilijk omdat er sprake is van gecombineerde functies in bijvoorbeeld wijk- en buurtcentra, vaak is het stemlokaal niet direct bij de buitendeur maar verderop in het gebouw gevestigd."

"U bedoelt binnen hetzelfde gebouw? Dan is dat mogelijk voor slechts 14 locaties van de 42 locaties daarna loopt de rij verder in de buitenlucht."

"Het is mogelijk echter moet dit op trottoirs plaatsvinden en zeker niet in de locaties zelf. Bij sluiten van een aantal locaties worden die rijen alleen maar langer. We hebben in onze gemeente een hogere opkomst dan gemiddeld in Nederland (biblebelt)."

"Hangt af van het aantal wachtende kiezers en of bedoeld wordt dat ook buiten kan worden gewacht."

"Als nodig is dit (omslachtig) te regelen. Denk hierbij aan begeleiding van kiezers, werken met nummers, als de een naar buiten komt de volgende weer naar binnen laten. Als het gaat om een lokaal waarbij er alleen 1 deur zit tussen lokaal en wachtrij buiten dan geldt dit in ons geval voor 2 stembureaus. Overige stembureaus hebben gangen of een hal in het gebouw voordat het stemlokaal bereikt wordt."

"Vraag is niet duidelijk. Als het gaat om openbare weg etc. kan dat hier en daar wel. Binnen de locaties weinig ruimte om te wachten."

"Dit moet per locatie worden afgestemd, we verwachten dat het in minder dan de helft van de locaties mogelijk is."

"M.b.t. verkeersveiligheid is het op een paar locaties niet mogelijk."

"In 9 van de 29 stembureaus kan dit. Bij de overige stembureaus zal er gewerkt moeten worden met een gastheer/vrouw en moeten de mensen buiten wachten."

"Bij het merendeel mogelijk maar je staat wel in de buitenlucht (maart)"

"Zal in het merendeel mogelijk zijn maar staan de mensen wel in de buitenlucht. Is niet wenselijk voor de opkomst."

"Naast de vraag in hoeveel lokalen je überhaupt welkom bent, is dat op deze korte termijn lastig in te schatten. Wij hebben dat niet voor onze 70 lokalen allemaal in beeld. Je zult in elk geval met 'toezichhouders' moeten werken en andere maatregelen moeten nemen zoals 1,5 m strepen en verkeersmaatregelen bij lange wachtrijen. Kiezers laten zich wel lastig 'sturen'."

De grootste groep, driekwart (76%), van de gemeenten ziet geen mogelijkheden om piekbelasting bij stembureaus te voorkomen om zo het aantal kiezers meer te spreiden. En kwart (24%) acht spreiding en het voorkomen van piekbelasting wel mogelijk.

2.5 / Tijdens de verkiezingsdag zijn er vaak piek- en dalmomenten in de opkomst bij stembureaus.

Ook tussen de stembureaus kan de opkomst verschillen. Ziet u mogelijkheden om piekbelasting bij stembureaus te voorkomen en zo het aantal kiezers meer te spreiden?

	Abs.	Perc.
Nee	n=51	76%
Ja, namelijk...	n=16	24%

Basis: alle respondenten | n = 67

De mogelijkheden die zestien gemeenten zien bij het voorkomen van piekbelasting zijn bijvoorbeeld om dit vanuit de centrale overheid landelijk vast te stellen, (online) te communiceren over wachtrijen en spreiding, het inzetten van hosts, (voorlichting)campagnes, het werken met tijdsblokken of het laten vervallen van de keuzevrijheid voor een stembureau. Hiermee hopen deze gemeenten het aantal kiezers meer te spreiden.

“Alleen als dit vanuit de centrale overheid landelijk wordt vastgesteld. Voor lokaal bestuur zien we geen mogelijkheden.”

“Inzet van online-applicatie met wachtrijeninformatie en inzet van hosts bij de stemlokalen.”

“Beperkte mogelijkheden. Uitsluitend via communicatie sociaal media, website en brief bij stempas.”

“Via communicatie op social media. En wellicht via landelijke campagnes van het Ministerie.”

“Er kan mogelijk een oproep worden gedaan om te spreiden, maar het zal toch veel voorkomen dat werkende mensen voor, of na hun werk de stem gaan uitbrengen. Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn om tijdsblokken te maken, maar daarmee beperkt je de vrijheid van kiezers om hun stem uit te brengen op een door hen gewenst tijdstip.”

“Binnen de huidige kaders van de Kieswet zijn de mogelijkheden beperkt. We kunnen nu geen kiezers weigeren omdat ze bijvoorbeeld omwille van hun achternaam in een ander tijdslot hadden moeten stemmen, een tijdslot hadden moeten reserveren en/of alleen mogen stemmen bij het door de gemeente toegewezen stembureau. Met behulp van de StembureauApp zorgen we ervoor dat de opkomst per stembureau realtime wordt gestreamd op onze website. Middels een andere app die we – mogelijk in G4-verband – nog aan ontwikkelen kunnen we realtime informatie streamen over de lengte van de wachtrij. Deze instrumenten kunnen allicht helpen om de piekbelasting te spreiden.”

“De keuzevrijheid van stembureau laten vervallen, dus op de stempas een verplichte locatie benoemen en aanvullende werken met toegewezen tijdslots. Daarnaast is wellicht een mogelijkheid om aantal machtigingen te

De overgrote meerderheid van de gemeenten (97%) heeft de verwachting dat de COVID-19 maatregelen gevolgen zullen hebben voor het aantal beschikbare stembureauleden en/of tellers. Slechts drie gemeenten verwachten dit niet.

2.6 / Verwacht u dat de COVID-19 maatregelen gevolgen zullen hebben voor het aantal beschikbare stembureauleden en/of tellers?

	Abs.	Perc.
Ja	n=65	97%
Nee	n=2	3%

Basis: alle respondenten | n = 67

Vervolgens is gevraagd waar de verwachting van deze 97% van de gemeenten op gebaseerd is dat de COVID-19 maatregelen gevolgen hebben voor het aantal beschikbare stembureauleden en/ of tellers. Veelvuldig wordt dit toegedicht aan het feit dat veel stembureauleden en tellers in de 'risicogroep' vallen van het COVID-10 virus en de hoge leeftijd van de meesten. Ook kunnen angstgevoelens voor het virus een rol spelen, zo licht een enkele gemeente toe.

2.6a / [Indien bij 2.6 'ja'] Kunt u toelichten waarop uw verwachting gebaseerd is?

"Het vinden van het juiste aantal capabele stembureauleden en tellers neemt elk jaar af, ondanks relatief hoge vergoeding. Ook de reactie van mensen op Covid-19 maatregelen en gezien het percentage relatief 'oudere' vrijwilligers voor deze functies zal dit problemen gaan opleveren."

"Een substantieel deel van onze stembureauleden behoren tot de risicogroep en een substantieel deel van onze stembureauleden is eerstegraads gerelateerd aan iemand in de risicogroep. Voorts zijn al onze stembureauleden vrijwilliger, zowel burger als gemeenteambtenaar. Wij verwachten dat de aanwezigheid van corona van forse invloed zal zijn op de bereidwilligheid van onze stembureauleden om vrijwillig te helpen bij #TK21."

"Meer dan de helft van ons stembureauledenbestand valt in de risicogroep en zal waarschijnlijk niet staan te popelen om plaats te nemen als stembureau lid. Dit zijn ook vaak de meest ervaren leden."

"Het aantal stembureauleden neemt al enige jaren af (veel leden op oudere leeftijd), eisen met digitale leeromgeving schrikt al af en met deze nieuwe maatregelen verwacht ik ook weer veel afvallers. Vaak ook in de laatste twee weken voor een verkiezingsdag. Er is zeer geringe aanwas van jongere stembureauleden."

"Groot deel van de (ervaren) stembureauleden zit in de risicogroep op grond van hun leeftijd en er zullen leden zijn die gelet op de risico's zich ook niet zullen aanmelden."

"Door de hoge leeftijd van stembureauleden, ben ik bang dat met name ouderen afhaken."

"[...] Een deel van dit bestand valt onder de risicogroep en zal dus niet inzetbaar zijn. Ook als men niet onder de risicogroep zou vallen dan is nog maar de vraag of men zich beschikbaar zou stellen vanwege angstgevoelens voor de vele contacten. Momenteel zijn we aan het onderzoek of de inzet kan worden gevraagd van de eigen ambtenaren. Dan ontstaat er natuurlijk een keuze in personen."

"Het merendeel van de ervaren stembureauleden zijn 50+, Bij navraag blijkt dat zij twijfels hebben om zitting te nemen op een stembureau. Ook omdat de situatie in maart 2021 nog onduidelijk is."

"Gezondheidsklachten, leeftijd, angst."

"De stembureauleden zijn vaak oudere mensen. Ik kan me voorstellen dat sommigen geen risico's willen nemen."

Slechts vier gemeenten denken dat het uitvoerbaar is dat bij de komende Tweede Kamerverkiezingen mobiele stembureaus kunnen worden ingesteld. Voor 43% van de gemeenten is het inzetten van mobiele stembureaus in beperkte mate uitvoerbaar. Voor de helft (51%) van de gemeenten is het daarentegen niet uitvoerbaar om met mobiele stembureaus te werken.

2.7 | Mobiele stembureaus zouden behulpzaam kunnen zijn om kiezers die niet naar een regulier stemlokaal kunnen komen toch te kunnen laten stemmen. Is het uitvoerbaar dat bij de komende Tweede Kamerverkiezingen in uw gemeente mobiele stembureaus worden ingesteld?

	Abs.	Perc.
Ja	n=4	6%
Ja, maar in beperkte mate, omdat...	n=29	43%
Nee, dat is niet uitvoerbaar, omdat...	n=34	51%

Basis: alle respondenten | n = 67

De gemeenten die het in beperkte mate uitvoerbaar achten om mobiele stembureaus in te zetten bij de komende Tweede Kamerverkiezingen (43%) geven verschillende redenen hiervoor. Zo is dit volgens sommige gemeenten afhankelijk van het beschikbaar gestelde budget en de geschiktheid van locaties om mobiele stembureaus in te richten. Ook de uitgestrektheid van een gemeente, de beperkte beschikbaarheid van mobiele stembureaus en het bewaren van de 1,5 meter afstand in mobiele stembureau zijn belemmeringen die gemeenten zien bij de uitvoering hiervan.

“Ik ook hiervoor afhankelijk ben van het beschikbare budget waarover de raad beslist en er nog onderzocht moet worden op welke locaties dit te realiseren is. Kan zelfs zijn dat ik geen mobiele stembureaus kan inrichten als er de gemeenteraad geen budget beschikbaar stelt of geen geschikte locaties kan vinden.”

“Onze gemeente een heel groot grondgebied heeft met 12 woonkernen, waardoor waarschijnlijk niet elke kern fatsoenlijk geholpen zal kunnen worden. Bovendien lijkt mij in een kleine ruimte als een mobiel stembureau de afstand van elkaar ook moeilijk te regelen.”

“Het mobiele stembureau ook zodanig ingericht dient te worden als een bestaand stembureau.”

“Het vermoedelijk niet veel oplost, waar ga je het mobiele stembureau wel/niet heen sturen. Hoe zorg je ervoor dat deze voldoen aan alle toegankelijkheidseisen. Op welke tijden en hoeveel stemmers levert dat op. Ook de kosten spelen hierin een rol.”

“We budget afhankelijk zijn van de raad en onderzocht moet worden op welke locaties dit wel/niet mogelijk is.”

“Ze beperkt beschikbaar zijn. NB: 1,50 m afstand bewaren is in dit geval erg lastig en capaciteit (aantal kiezers per minuut) is laag. Betere optie is inzet van een verkiezingstaxi.”

“Bij de mobiele stembureaus geldt ook de 1,5 meter problematiek voor stembureauleden en kiezers, dus m.i. zijn mobiele stembureaus zijn niet behulpzaam.”

“We hebben al één mobiel SB bij verpleeghuizen. Maar het probleem is de locatie, zijn onvoldoende voorhanden.”

“Wij hebben al een mobiel stembureau dat 4 locaties bezoekt. Eén of twee extra is waarschijnlijk wel te realiseren. Vraag is wel hoe het ministerie dat praktisch ziet? Rondrijdende bus?”

“Dit brengt veel kosten met zich mee.”

“[...] is geografisch best groot, dus waar en hoe ga je die inzetten? En hoe communiceer je met je inwoners wanneer zij daarheen kunnen? Kiezers laten zich slecht 'sturen' is onze ervaring.”

De gemeenten die het inzetten van mobiele stembureaus bij de Tweede Kamerverkiezing niet uitvoerbaar achten, noemen deels dezelfde redenen als de gemeenten die het inzetten van mobiele stembureaus in beperkte mate uitvoerbaar achten. Zo wordt er onder de gemeenten die het inzetten van mobiele stembureaus niet uitvoerbaar acht, ook genoemd dat de 1,5 meter maatregel in de mobiele stembureaus niet te realiseren is, dat hier extra kosten aan verbonden zijn, alsook dat er zich locatieproblemen zullen voordoen. Verder wordt er onder deze gemeenten onder meer genoemd dat kiezers naar verwachting trouw zijn aan hun eigen stembureau en daardoor niet snel gebruik zullen maken van een mobiel stembureau. Ook het feit dat het RIVM voorschrijft dat er niet meer dan 2 mensen in een voertuig mogen zijn, maakt dat het inzetten van mobiele stembureaus niet uitvoerbaar is, aldus één van de gemeenten.

“De gemeente geen geschikt voertuig heeft om als mobiel stembureau in te richten.”

“Handhaving van 1,5 m afstand tussen stembureauleden onderling en de stemhokjes in ons mobiel stembureau niet te realiseren is.”

“Het vervoer van deze kwetsbare groep kiezers naar het mobiele stembureau is een risico. Daarnaast is het complex om het mobiele stembureau Covid-19 proof in te richten.”

“Wij de middelen hier niet voor hebben en de verwachting is dat de kiezers hier geen gebruik van gaan maken. Zijn trouw aan hun eigen stembureau.”

“2 mobiele stembureaus (7 locaties), onder andere bij NS kleine beschikbare ruimte en kiezers willen snel kunnen stemmen.”

“Ik zou toch zeggen van niet. De extra kosten die hiermee gemoeid zijn is een punt, verder zou juist voor degenen die niet kunnen komen het instappen in het mobiele buro een hekel punt zijn. En een mobiel stembureau zal nooit het aantal stemmers kunnen opvangen die niet naar de desbetreffende bureaus kunnen komen.”

“Gelet op de grote van een ruimte is de 1,5 meter niet uitvoerbaar.”

“Weinig plekken om in de gemeente [...] mobiele stembureaus te laten rijden en neer te zetten.”

“De afgelopen jaren maakte [...] gebruik van een oplegger/trailer combinatie als mobiel stemlokaal. De ruimte in de trailer is heel beperkt. De breedte is zodanig dat het niet mogelijk is 1,5 meter afstand tot andere personen te houden.”

Het kwam al verschillende keren terug in open antwoorden bij andere vragen; de meerderheid van de gemeenten denkt dat er meerkosten gemaakt gaan worden door de toepassing van de COVID-19 maatregelen bij de organisatie van de komende Tweede Kamerverkiezing. Zo zeggen bijna alle gemeenten (97%) meerkosten te moeten gaan maken voor (de inrichting van) stemlokalen. Hiernaast is driekwart van de gemeenten (75%) van mening dat er meerkosten gemaakt moeten worden voor stembureauleden en de helft (49%) van de gemeenten denkt dat er meerkosten gemaakt moeten worden voor tellers. Geen van de deelnemende gemeenten is van mening dat er geen meerkosten gemaakt hoeven te worden bij het toepassen van COVID-19 maatregelen bij de aankomende Tweede Kamerverkiezing.

2.8 / Indien u van mening bent dat de toepassing van COVID-19 maatregelen meerkosten met zich meebrengt dan kunt dat hier aangeven.*

	Abs.	Perc.
Ja, meerkosten voor (inrichting van) stemlokalen*	n=65	97%
Ja, meerkosten voor stembureauleden	n=50	75%
Ja, meerkosten voor tellers	n=33	49%
Nee, geen meerkosten	-	-
Anders, namelijk...	n=24	35%

Basis: alle respondenten | n = 67

* De antwoordmogelijkheden waren meerkeuze, exclusief de antwoordoptie 'Nee, geen meerkosten'. Deze optie was exclusief en kon niet in combinatie met één van de andere antwoorden gekozen worden. Dit verklaart waarom de percentages niet optellen tot 100%.

Een derde van de gemeenten heeft het maken van meerkosten toegelicht door te kiezen voor 'anders, namelijk..'. Gemeenten hebben hierbij met name een verantwoording van de meerkosten gegeven. Zo zitten de meerkosten voor gemeenten onder andere in de aanschaf van grotere portocabins, kosten voor toezichthouders, hosts en ander extra personeel (bijvoorbeeld voor het verzorgen van trainingen), de aanschaf van beschermende materialen en ontsmettingsmiddelen, de huur van extra locaties, extra kosten rondom de proces-verbalen van de voorzitters en publicatie/ communicatiekosten.

"Meerkosten voor de inname van proces-verbalen op het raadhuis 's avonds en verwerken uitslagen."

"Aanschaf grote portocabin i.p.v. een kleine, extra materialen voor hygiëne zoals desinfectie middelen, vingerhoedjes voor het tellen, aanschaf extra verwijs- en informatieborden etc."

"Te denken valt aan kosten van toezichthouders en materialen ter bescherming van de stembureauleden."

"We zullen extra personeel moeten inzetten om ervoor te zorgen dat we zoveel mogelijk van de ongeschikte en/of afgevalen stembureau locaties kunnen vervangen. Ditzelfde geldt voor extra personele inzet voor de werving, selectie en training van nieuwe stembureauleden. Daarnaast verwachten we extra kosten kwijt te zijn voor beveiliging van de locaties (handhaving coronamaatregelen) en de aanschaf van beschermingsmiddelen voor stembureauleden. Voorts zullen extra kosten moeten maken voor de huur van extra locaties voor het alternatieve tellen (tellen van stemmen waarbij er normaalgesproken op locatie niet geteld kan worden (zoals op de stations) of door coronamaatregelen niet geteld kan worden. We verwachten namelijk dat het tellen van de stemmen nog meer ruimte vraagt om de 1,5 meter afstand te kunnen borgen. Tot slot zijn we ook meer geld kwijt voor de huur van een geschikte locatie om de backoffice te kunnen inrichten op de verkiezingsdag."

"Kosten voor beschermingsmaterialen leden/ kiezers: handschoenen, mondmaskers/gelaatsschermen, plexiglaswanden, handgel, reinigingsmiddelen etc."

"Meer kosten voor de aannemer om alles op orde buiten de stemlokalen in te richten."

"Meerkosten zijn nog niet in beeld. Maar als er ook ontsmettingszuilen, kunststof schermen en vergelijkbare voorzieningen ingezet moeten worden zal dit geheel forse meerkosten tot gevolg hebben."

"Meerkosten in uren voor de voorbereiding van de verkiezingen, publicatiekosten."

"Kosten communicatie COVID-maatregelen stembureaus (publicaties voorlichtingsmateriaal, stickers, belijningen"

Ten slotte kregen gemeenten aan het einde van de vragenlijst de gelegenheid om in een open veld suggesties en ideeën achter te laten over het inrichten van de stemlokalen en het tellen van de stemmen met toepassing van de COVID-19 maatregelen. 88% van de gemeenten heeft een opmerking/ suggestie/ idee achtergelaten. Veel van de suggesties en opmerkingen betreffen de mogelijkheid van digitaal stemmen of stemmen per brief. Daarnaast zijn er zorgen over de vele keren dat bescheiden overgedragen worden, bijvoorbeeld de stempas en het identificatiebewijs, maar ook de stembiljetten tijdens het tellen, en hoe men dit alles voortdurend hygiënisch schoon kan houden en voldoende afstand tot elkaar kan houden. Tot slot noemen veel gemeenten de timing van de verkiezingen: later in het jaar (zodat het minder koud is voor de wachtenden), verspreiden van de verkiezingen over meerdere dagen en verder doorvoeren van het centraal tellen. Acht van de gemeenten deelden geen opmerkingen/ suggesties/ ideeën.

Op de volgende pagina staat een selectie uit de antwoorden van de gemeenten. De volledige antwoorden vindt u in de bijlagen.

2.9 | Heeft u suggesties/ideeën over de wijze waarop, indachtig de COVID-19 maatregelen, de stemlokalen kunnen worden ingericht en het tellen van de stemmen kan plaatsvinden?

“DIGITAAL stemmen bv via DigiD, per brief stemmen en per kern maar 1 stembureau operationeel hebben. In deze tijd van digitaal werken is het onbegrijpelijk dat de verkiezingen nu nog steeds met een papier en een rood potlood gehouden moeten worden! Iedereen moet nu thuiswerken, vergaderen via teams etc. De meeste zaken van inwoners kunnen tegenwoordig online geregeld worden.”

“Stemmen vanuit huis, zoals we nu ook allemaal thuiswerken. Voor mensen die dat niet willen/kunnen maak je 1 centraal stembureau waar zij kunnen komen stemmen.”

“(…) Waarom niet overschakelen op digitaal stemmen, waarop dit meerdere dagen kan plaatsvinden. Daarnaast enkele stembureaus bemensen voor de inwoners die absoluut niet digitaal kunnen/willen stemmen? De stembureaus zijn dan 1 dag open. Inwoners kunnen van te voren aangeven waar ze voor kiezen.”

“(…) Stemmen tellen: digitaal tellen via een scanner (niet digitaal stemmen). Handmatig tellen is binnen de 1,5 meter met zoveel partijen (Tweede Kamer) niet te doen, laatste TK17 was met die grote stembiljetten zonder corona al niet te doen...”

“(…) Heroverweeg toekomstvisie over digitaal stemmen en maak roadmap voor stemmen via DigiD; Versneld invoeren nieuw model (kleiner) stembiljet: maakt het realistischer het telproces conform 1,5m uit te kunnen voeren; Versneld invoeren elektronisch tellen: maakt het realistischer het telproces conform 1,5m uit te kunnen voeren; Verkiezingsdag op vrije dag (weekend of nationale feestdag met aandacht voor/activiteiten gericht op het kiesrecht, etc.) of sluiting van onderwijs op verkiezingsdag; Maak vergoeding stembureauleden belastingvrij om functie stembureau medewerkers aantrekkelijker te maken.”

“(…) Ik voorzie problemen: hoe overhandig je de stempas; identiteitsbewijs en het stembiljet? Met een vlindernetje? Maken we het ID bewijs schoon en de potloden ook na elk gebruik? Hoe help je een kiezer in het stemhokje? Sturen we kiezers weg waarvan we vermoeden dat ze ziek zijn? (...)”

“(…) Hoelang is een stembiljet mogelijk besmettelijk? Kan er 's- avonds direct na 21.00 uur een voorlopige uitslag worden opgemaakt of moeten de stembussen eerst 72 uur in quarantaine om het virus te doden? Om een stembiljet te tellen wordt deze minimaal 5 x aangeraakt (uit de stembus/uitvouwen/ sorteren/1e keer tellen en 2e controle tellen). (...)”

“(…) Toch maken wij u erop attent dat in het inlevercentrum ook rekening wordt gehouden met 1,5 meter afstand. Denk bij aan het overdragen van verkiezingsbescheiden, het inkloppen van de stemmen (4 ogen principe in osv) etc. (...)”

“(…) verplaatsen naar een latere datum in een warmere maand (mei/juni) i.v.m. buiten wachten. (...)”

“(…) Aansprakelijkheid van nieuwe besmettingen welke duidelijk zijn voortgekomen en te herleiden naar de verkiezingslocatie? (...)”

“(…) bij de Kamerverkiezingen is er nu al continu een rij, als door de COVID de wachtrijen nog langer worden haken kiezers af en dat kan zelfs de verkiezingsuitslag beïnvloeden. (...)”

3. Bijlage

3.1 Onderzoeksverantwoording

Doelgroep en steekproefbron

Het onderzoek is uitgevoerd onder ambtenaren van Nederlandse gemeenten die (mede)verantwoordelijk zijn voor de organisatie van de landelijke verkiezingen van de Tweede Kamer in maart 2021. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft op basis van een eigen afwegingskader een selectie gemaakt van alle Nederlandse gemeenten. Bovendien was er de mogelijkheid tot zelfaanmelding van gemeenten.

Online vragenlijst

Respondenten ontvingen een e-mail met daarin informatie over het onderzoek en een link naar de online vragenlijst.

Veldwerkperiode

Het veldwerk is uitgevoerd van 2 juni t/m 22 juni 2020. Er zijn diverse reminders verstuurd en het veldwerk is verlengd om zo veel mogelijk gemeenten de gelegenheid te geven om deel te nemen.

Respons

In totaal zijn n=67 gemeenten met de vragenlijst benaderd. Binnen sommige gemeenten werden meerdere contactpersonen benaderd. Per gemeente kon maar één ambtenaar de vragenlijst invullen. In totaal hebben n=67 gemeenten de vragenlijst volledig ingevuld. De respons komt daarmee uit op 100%.

Incentive

Er is geen incentive uitgekeerd aan de respondenten.

Rapportage en weging

Na afronding van de gegevensverzameling is er op totaalniveau gerapporteerd. Er is geen weging toegepast. De resultaten zijn dus niet representatief voor alle Nederlandse gemeenten. De resultaten op gemeenteniveau zijn in een tabellenboek bijgeleverd en niet terug te leiden tot persoonsniveau.

Ten geleide

Sommige percentages tellen niet exact op tot 100%, maar tot 101% of 99%. Dit komt door afrondingsverschillen.

3.2 Antwoorden op de open vragen

2/9. Indien een aantal beschikbare stemlokalen niet op 1,5 meter kunnen worden ingericht, kunt u de reden daarvan nader toelichten?

- Toegang via smalle gangen, krap en via 'eenrichtingsverkeer', ook is de ruimte zelf te klein voor het stemmen EN ook voor het tellen tekort ruimte beschikbaar en dit staat nog los van het feit dat ze toegankelijk moeten zijn voor mensen met een beperking.
- 67 % van de stemlokalen worden ingericht in verzorgingshuizen en scholen. Na navraag blijkt dat deze lokaliteiten op dit moment niet open zijn voor externen.
- Beperkte ruimte, kiezers zullen dan buiten moeten wachten en er kunnen minder stemhokjes worden geplaatst
- Beschikbare ruimte in de lokalen is te klein
- Beschikbare ruimte in het pand. Daarnaast de 100% toegankelijkheidsregels die gelden in alle stembureaus.
- Bij een aantal locaties is de ruimte al vrij krap om de locatie zo in te richten volgens de daarbij behorende voorschriften. Ook de stembureauleden zullen daar niet of nauwelijks op 1,5 meter afstand kunnen plaatsnemen. Bij een aantal locaties is de looprichting soms door lange gangen (scholen) waarbij mensen elkaar niet op 1,5 afstand kunnen passeren bij het naar binnen en naar buiten gaan.
- Bij sommige lokalen is de ruimte te klein en is er geen alternatief. Het formaat van onze gehuurde portocabins is te klein. Er zijn ook lokalen waar de ruimte op zich goed is, maar waar er maar één smalle doorgang als in- en uitgang is.
- De antwoorden op deze vragenlijst gaan over de situatie in de gemeente Oudewater met 6 stembureaus. De ruimtes in die gebouwen zijn te klein voor de 1,5 meter maatregel.
- De beschikbare ruimte is te klein
- De gemeente (gemeente) beschikt over betrekkelijk weinig locaties (30) waar een stembureau kan worden ingericht. Het aantal kiezers per stembureau is daarom veel hoger dan algemeen wordt geadviseerd. Wij kennen ca. 1600-2000 kiezers per stembureau waar rond de 800 wordt geadviseerd. Veel van onze stemlokalen hebben een beperkt vloeroppervlak of toegang via een (smalle) gang of enkele deur. De grote stroom kiezers die op de verkiezingsdag langs komen maakt het vrijwel onmogelijk om de onderlinge afstand van 1,5 meter te garanderen. Ook voor de stembureauleden is de 1,5 meter onderlinge afstand (en die tot de kiezers) lastig. Het stemproces maakt juist dat voorzitter en leden relatief dicht bij elkaar zitten. Aannemen van stempas en id-bewijs, voorlezen van nummer stempas, controleren van register van ongeldige stempassen en uiteindelijk uitgeven van het stembiljet is een keten die ook fysiek dicht bij elkaar hoort. Een ander zorgpunt ligt nog bij de stemlokalen in scholen en bejaarden, verpleeg- en verzorgingshuizen. De vrees bestaat dat deze uit vrees voor de gezondheid van hun scholieren/bewoners, geen ruimte beschikbaar willen stellen. Het gaat hier om 16 van de huidige 30 locaties
- De huidige beschikbare ruimten zijn te klein de aanlooproutes binnen voor de kiezers zijn moeilijk te creëren
- De locaties zijn te klein. Geen mogelijkheid voor looproutes vanwege 1 ingang. Meeste zijn nog berekend op stemcomputer.
- De ruimte in de stemlokalen is te klein. Met name bij het tellen voorzie ik problemen.
- De ruimte is te beperkt om stembureauleden en de afstand m.b.t. de stemhokjes op 1,5 meter te hebben
- De ruimte is te beperkt. Zijn vaak openbare ruimtes waar ook nog veel activiteiten plaatsvinden.
- De ruimte is te klein. De meeste ruimtes zijn berekend op een stemcomputer. Geen mogelijkheid voor looproutes van wege 1 ingang.
- De ruimte om langs elkaar bij de in/uitgang te lopen is te smal, alleen bij de sportlocaties zal dit haalbaar zijn en misschien nog bij enkele andere.
- De ruimte van de tot nu toe aangewezen stembureaus is te klein om, zeker bij een verkiezing met een verwachte grote opkomst, een goede afstand van elkaar te kunnen garanderen.
- De ruimte voor de stemming is te klein om 1,5 meter goed te waarborgen.
- De ruimte voor het positioneren van de stembureauleden i.c.m. de afstand voor de kiezers en de stemhokjes (vereisten Kieswet) is in de meeste gevallen te klein om een gescheiden stroom van stemgerechtigden -en dus het stemgeheim- te waarborgen. In een aantal stemlokalen is geen andere ruimte beschikbaar en die zouden dus bij de huidige maatregelen afvallen als stemlokaal.

- De ruimten zijn te klein om stembureauleden 1,5 meter met hun voorzieningen van elkaar te plaatsen EN voldoende ruimte te houden tussen de stemhokjes/stembussen EN looproute te maken. Smalle toegang waardoor niet te overzien is hoeveel stemmers in stemlokaal aanwezig zijn.
- De ruimtes van een groot aantal van onze lokalen zijn niet groot genoeg om de anderhalve meter afstand te waarborgen
- De ruimtes waar stembureaus zijn, zijn vaak niet heel groot en omdat je drie hokjes naast elkaar kunt zetten kun je een praktische indeling maken. Met 1,5 meter afstand zal je de stemhokjes uit elkaar moeten plaatsen. Die ruimte is niet overal zodat je ook nog toezicht kan houden en plaats hebt om mensen in en uit te laten lopen met 1,5 meter afstand.
- De stemlokalen of de toegang ernaartoe zijn te klein
- De stemlokalen zijn niet ruim genoeg.
- De ter beschikking gestelde ruimtes van bijvoorbeeld verenigingen, buurthuizen, verzorgingstehuizen etc., zijn niet ruim genoeg om de 1,5 meter afstand te realiseren.
- Eén derde deel van de stemlokalen biedt te weinig ruimte om daar 1,5 meter afstand te kunnen houden. Voor deze locaties is vrijwel geen alternatief voorhanden. Van de stemlokalen waar wel de 1,5 meter regel toegepast kan worden is één derde deel een basisschool of een zorginstelling. Het is maar de vraag of deze locaties zich beschikbaar willen stellen omdat daar dan meer dan 1000 kiezers op een dag binnenkomen. Dit levert natuurlijk risico van besmetting op. Of deze locaties al dan niet beschikbaar zijn moet vooraf worden geïnventariseerd.
- Een groot aantal locaties zijn alleen te bereiken via (te) smalle gangen in verzorgingstehuizen ruimtes zijn te klein om 1,5 meter te garanderen/of erop in te richten toegang is te smal en/of beperkt tot één deur en vaak zelfde weg heen als terug ook de toegang tot bepaalde gebouwen zal ons worden geweigerd (denk aan verzorgingstehuizen, ouderencomplexen, wijkcentra of scholen) toegankelijkheid voor mensen met een beperking is ook niet te regelen met 1,5 meter
- Een paar zijn echt te klein. Stembureauleden kunnen al geen 1,5 meter uit elkaar zitten. Ook hebben wij een aantal scholen als stembureau. Die zijn (waarschijnlijk) open. Wil je dat de scholen aan doen om ook oudere mensen in het gebouw te laten?
- Er is vaak maar een beperkte ruimte om de stemlokalen in te richten en weinig mogelijkheden voor alternatieve opstellingen Een aantal stemlokalen is in verzorgingshuizen waar juist de kwetsbare groep zit. Vanuit het stembureau hulp ondersteuning bieden bij het stemmen is dan moeilijk vorm te geven.
- Er moet met de indeling van de ruimte ook rekening worden gehouden met de afstand en opstelling tussen de stembureauleden en de stemhokjes. Doordat zich in een ruimte ook andere zaken zijn waar je met de inrichting rekening mee moet houden bijvoorbeeld een pilaar die het zicht ontnemt, wordt de indeling daardoor ook beïnvloed.
- Fysieke beperkingen en/of stemlokaal gevestigd in verzorgingstehuis dus bezoek vele stemgerechtigden ongewenst gezien gevaar van overdracht Corona virus. De vraag is ook in of de stembureauhouders meewerken aan de aanpassingen t.g.v. coronavirus en hun locatie ter beschikking stellen.
- Het betreft grotendeels een plattelandsgemeente met uitzondering van de stad (stad). De (aantal) dorpen hebben op een enkele uitzondering na de beschikking over één lokaliteit die aan de toegankelijkheidseisen van een stembureau voldoet en waarin zonder corona-maatregelen een stembureau kan worden ingericht. Met toepassing van de 1,5 meter maatregel kan in ca. 50% van de huidige lokaliteiten niet de vereiste afstand tussen stembureauleden onderling in samenhang met de kiezer(s), de stemhokjes, de stembus en de looplijnen worden nageleefd daar de infrastructuur hierin tekortschiet. Daarnaast zijn er een 6-tal zorginstellingen waarin een stembureau is gevestigd. In hoeverre zijn deze toegankelijk voor externe kiezers. Alhoewel de 1,5 meter maatregel zou kunnen worden nageleefd geeft dit wellicht principiële bezwaren vanwege de aanwezigheid van kwetsbare groepen c.q. personen. De laagdrempeligheid komt hiermee in het geding alhoewel het stemmen in een willekeurig stembureau (SWS) wel een alternatief biedt. Hierdoor kan het aantal kiezers bij andere stembureaus wel toenemen. De wachttijden kunnen oplopen en de naleving van de richtlijnen komen in het geding. De meeste dorpen hebben een vergrijzende bevolking waardoor het fysiek stemmen een groot risico geeft op eventuele besmetting. Uiteraard zal dit een rol gaan spelen op alle stembureaus en zullen kiezers wellicht bewust geen gebruik gaan maken van het stemrecht. Veel blijft afhankelijk van de dan geldende maatregelen maar de naweën zullen zeker merkbaar zijn.
- Het betreft scholen en zorginstellingen, deze willen op basis van de huidige regels geen onnodig bezoek over de vloer.
- Het is de combinatie van een aantal zaken die niet los van elkaar kunnen worden gezien. Gelet op de grootte van de meeste stemlokalen is het ondoenlijk om stembureauleden (vooral voorzitter en lid 2) uit elkaar te houden i.v.m. de overdracht van de documenten. Kiezers moet hun ID-document laten zien en moeten dus dicht bij de voorzitter komen (binnen de 1,5 meter). Stemhokjes moeten verder uit elkaar staan om de 1,5 m te kunnen garanderen en de looproute kan vrijwel nooit zodanig worden ingericht dat in-en uitgaande kiezers op voldoende afstand blijven.

- Het is op dit moment nog onduidelijk hoeveel locaties geschikt zijn om 1,5 meter afstand te kunnen houden, dus het bij vraag 1 gegeven antwoord is een grove schatting. De komende periode gaat (gemeente) dit verder inventariseren aan de hand van onderstaande stappen: 1. Juni: inventarisatie richtlijnen en inrichting coronaproof stembureau. Dit doen wij gezamenlijk met de G4 en dit heeft inmiddels plaatsgevonden. Gemeente (gemeente 2) zal deze resultaten meenemen in de enquête en delen met BZK. (Gemeente) sluit zich hierbij aan. 2. Juni-Augustus: inventarisatie onder stemlocaties: a. Hoeveel stemlocaties zich nog beschikbaar stellen als de 1,5m samenleving nog van kracht is. b. Hoeveel (gemeente) locaties kunnen coronaproof worden ingericht. 3. Augustus-September: indien nodig werven van nieuwe locaties. De ervaring leert dat de stemlocatie markt in (gemeente) redelijk verzadigd is. Nieuwe locaties werven zal zeer lastig zijn en ook aanzienlijke financiële gevolgen hebben.
- Het is op moment van schrijven nog onduidelijk hoeveel locaties geschikt zijn om 1,5 meter afstand te kunnen houden. Daarom hebben we antwoord b ingevuld maar antwoord a, c, of d kunnen ook van toepassing zijn. In (gemeente) zijn we op het moment van schrijven aan het inventariseren in hoeverre het mogelijk is om de coronamaatregelen te kunnen handhaven in onze stembureau locaties. Dit doen we aan de hand van de volgende stappen: 1. Juni 2020: Hoeveel van de huidige locaties zijn in verband met de corona-uitbraak nog beschikbaar als stembureau bij TK21 (ceteris paribus)? Dit doen we aan de hand van een enquête onder de huidige pool stembureau locaties. 2. Juni 2020: Hoe ziet een coronaproof stembureau eruit? Wat is er nodig om de veiligheid van kiezers en stembureauleden te waarborgen (en dus ook de 1,5 meter afstand) met inachtnaam van andere waarborgen (stemgeheim, etc.). Dit doen we door in samenwerking met de G4 te experimenteren met verschillende opstelling met als doel hieruit richtlijnen te destilleren. 3. Juli en augustus 2020: Op basis van een steekproef van de onder 1 overgebleven stembureau locaties onderzoeken we in hoeverre deze locaties geschikt zijn om een stembureau in te richten conform de randvoorwaarden zoals opgesteld onder 3. 4. September 2020: Of de onder 1 en 4 afgevalen locaties worden vervangen is afhankelijk van a) beschikbaarheid in de betreffende omgeving, b) beschikbare financiën (het zoeken naar nieuwe locaties brengt waarschijnlijk fors extra kosten met zich mee), c) politiek-bestuurlijke haalbaarheid (financiën, wenselijkheid van de alternatieven, etc.). We verwachten medio september meer duidelijkheid te kunnen geven over bovenstaande.
- Het stemlokaal is dan niet voldoende ruim om dit zo in te richten dat het normale proces goed kan lopen. Hierdoor kunnen wachtrijen ontstaan.
- In onze gemeente hebben we 45 stembureaus. Bij inrichten stemlokaal voor stembureauleden /stembus geeft dat bij 2 bureaus problemen. Echter het grote probleem van de 1½ meter afstand geeft de routing en toegang stemlokaal / gebouw. Dit geeft bij ongeveer de helft een probleem.
- Kleine ruimte, 1 ingang waar mensen in en uit moeten. In 5 verzorgingshuizen hebben we nu een stembureau, we weten niet of deze in maart 2020 ook als stembureau ingericht kunnen worden i.v.m. kwetsbaarheid van de bewoners. Ingeval van niet beschikbaar zijn is er geen alternatief.
- Locaties hebben te weinig ruimte (bijvoorbeeld scholen, we gebruiken een lokaal en de rest is door de school in gebruik) looproute is vaak een probleem, geen aparte in- en uitgang. Gebruik containers als stembureau is al helemaal een probleem
- Locaties zijn te klein, geen mogelijkheid voor looproutes vanwege 1 ingang, meeste zijn nog berekend op stemcomputer.
- Lokaal is te klein, in- en uitgang is hetzelfde, sommige locaties loop je door het pand heen.
- Lokaal te klein en/ of looproute binnen gebouw niet ruim genoeg. Aparte ingang en uitgang niet altijd te realiseren Vraag is wel of je überhaupt welkom bent op scholen en in verzorgingscentra (ca de helft van ons bestand aan stemlokalen)
- Op dit moment wordt onderzocht welke stemlokalen ingericht kunnen worden conform de 1,5 richtlijnen. Per stemlokaal moet de afmeting en het vloeroppervlak geïnventariseerd gaan worden. Een deel valt af op basis van onze ervaring zoals verzorg tehuizen en kleine locaties. De twijfelgevallen moeten op locatie beoordeeld worden. Op 2 juni heeft in (gemeente) een G4 simulatiedag opstelling stembureau plaatsgevonden. Drie stembureau opstellingen zijn hierbij opgezet: 1. Normaal stembureau (zonder coronamaatregelen) 2. Een stembureau conform 1,5m richtlijnen, zonder hulpmiddelen 3. Een stembureau zonder 1,5m richtlijnen, met hulpmiddelen. De tweede opstelling stembureau conform 1,5m richtlijnen heeft tot de volgende conclusies geleid: om een stembureau conform de 1,5m richtlijnen in te richten is een ruimte van 10m bij 10m noodzakelijk hetgeen neerkomt op een vloeroppervlak van 100m². De verwachting is dat veel locaties hieraan niet voldoen. De verwachting is dat veel stemlokalen kleiner zijn dan 10m bij 10m. Het belangrijkste is om te zoeken naar alternatieven waarbij de bescherming en veiligheid gewaarborgd kan worden in stemlokalen die niet ingericht kunnen worden conform de 1,5m richtlijnen. Een aantal conclusies van de G4 simulatiedag opstelling stembureau conform 1,5m richtlijnen:
  - Elk te kiezen scenario heeft impact op toegankelijkheid, bescherming stembureauleden n/of kiezers
  - Stembureau 100% coronaproof inrichten is niet haalbaar
  - Stembureau zonder 1,5m richtlijnen, met hulpmiddelen wordt door kiezers ervaren als afstandelijk en weinig charme, maar biedt voor stembureauleden de beste bescherming en gevoel van veiligheid. Het inzetten van veiligheids- en

beschermingsmaatregelen brengt gelijk extra kosten met zich mee • In de praktijk zal afhankelijk van de afmeting van het stemlokaal veelal een combinatie zijn van 1,5m afstand waar mogelijk en aangevuld met hulpmiddelen waar de 1,5m afstand niet gewaarborgd kan worden. Dit betekent maatwerk veel maatwerk aan uit te leveren stembureau materialen.

- Oppervlakte van de ruimte in stemlokaal is te beperkt om: - 1,5 meter afstand tussen stembureauleden te kunnen realiseren; - 1,5 meter afstand tussen kiezers te kunnen garanderen voor wat betreft de looprichting in het stemlokaal en de weg naar en van het stemlokaal (hal/gang/); - te voorkomen dat de looproute naar de stembus door kiezers niet wordt gekruist; - op 1,5 meter afstand tussen stembureauleden/teller van elkaar te kunnen tellen.
- Routing, toegang gebouw, in een aantal locaties beperkte ruimte stemlokaal.
- Ruimte is of te klein of in een basisschool of net alle richtlijnen van het RIVM kunnen worden opgevolgd
- Ruimte te beperkt, geen andere ruimte beschikbaar en geen ander lokaal in die regio beschikbaar. Sluiten van die lokalen zou extra last bij de overige lokalen betekenen, waarbij grote toeloop van kiezers (COVID) en/of kiezers (logistiek) komen niet naar stembureau of kunnen niet meer naar stembureau. 3 van deze bureaus zijn gehuisvest in verzorgingstehuizen
- Ruimte te klein, stemlokaal in verzorgingshuis, looproutes zijn te smal
- Ruimte te klein. Geen mogelijkheden in- en uitgang te kiezen. Looproutes niet mogelijk. Tellen niet mogelijk. Wachtenden moeten buiten wachten.
- Ruimtegebrek voor stembureauleden i.v.m. de 1,5 meter (klein stemlokaal) Bij het naar binnen en naar buiten lopen van de kiezer kan de 1,5 meter niet worden gegarandeerd (o.a. door afwezigheid meerdere in -en uitgangen)
- Ruimten zijn te krap en te klein. In iedere kern hebben wij een stembureau. Sommige kernen hebben geen ander gebouw beschikbaar.
- Ruimtes zijn beperkt. Ruimtes zijn momenteel in gebouwen van risicogroepen (veel bejaardenhuizen en verzorgingshuizen)
- Scholen, verzorgingscentra zijn nog niet toegankelijk voor volwassenen
- Stembureaus zijn te klein om 1,5 afstand te kunnen houden. Stembureaus bevinden zich in verzorgingshuizen of lagere scholen, op basis van de huidige maatregelen verwachten wij dat we daar geen stembureaus kunnen inrichten.
- Te klein om 1,5 mtr te borgen voor de kiezer.
- Te klein stembureau
- Te kleine oppervlakte, ingang en looproute naar de ruimte waarin het stembureau is gevestigd. Een aantal stembureaus is gevestigd in verzorgingstehuizen, een omgeving met veel zogenaamde kwetsbare personen.
- Te weinig passeerruimte met name bij toegang. De beschikbare ruimte in het stemlokaal zelf (afstand tussen stembureauleden, de stembus en kiezers onderling).
- Te weinig ruimte in het lokaal waar het stembureau zich bevindt, geen doorloop mogelijkheden waardoor mensen elkaar tegen komen in een smalle gang.
- We hebben veel te maken met historische panden (kleine ruimten) en portacabins met een zeer beperkte ruimte. In scholen zitten we vaak in een overblijflokaal(tje) die niet al te groot zijn. De beschikbare ruimte is vaak beperkt.
- Weinig wachtruimte, klein stemlokaal, drukte bij Tweede Kamerverkiezing, smalle gangen zonder verschillende in- en uitgang. Waarschijnlijk realiseerbaar in 6 van de 21 lokalen (dus 28%)
- Wij gebruiken voornamelijk kerken, scholen, verpleeg- en verzorgingshuizen, bijeenkomstruimtes in seniorenflats en buurthuizen. Deze ruimtes zijn over het algemeen erg klein en hebben dezelfde in- en uitgang waardoor routing en verkeersbewegingen een probleem gaat worden. Bij een hoge opkomst ontstaat daarbij de grote kans op wachtenden: indien wachten op 1,5 moet plaatsvinden zijn de meeste stembureaus te klein, waardoor je kans loopt dat er buiten het stembureau chaos ontstaat. We creëren daarmee ook direct op meerdere plekken in de gemeente een openbare orde probleem. Op veel stembureau locaties mogen wij een gedeelte van die locatie gebruiken (bijvoorbeeld de bijeenkomstruimte bij een kerk). Als je binnen een stembureau de juiste routing wilt maken, betekent dat andere delen van het gebouw afhuren (zo die al beschikbaar zijn), routes aanpassen, toezichthouders inzetten (de vraag is namelijk of stembureauleden naast het toezicht houden op het verloop van de verkiezingen. Ook een toezichthoudende of zelfs handhavende taak toebedeeld moeten krijgen op/rondom de locatie). Dat alles verhoogt de kosten aanzienlijk.

3/9. Indien een aantal stemlokalen mogelijk niet beschikbaar zal zijn; heeft u mogelijkheden om alternatieve locaties als stemlokaal in te richten? Denk hierbij bijvoorbeeld aan geconcentreerde stemlokalen op centrale locaties (zoals een sporthal), waarin meerdere stembureaus zitting kunnen hebben.

- Er is een mogelijkheid tot het confisqueren van gymlokalen, maar ben afhankelijk of de organisatie/gemeenteraad hiertoe wil overgaan en over het dan aantal beschikbare lokalen
- 1 sporthal kan misschien gebruikt worden , maar (gemeente) heeft hele hoge opkomst en nu al te weinig stembureaus en nieuwe locaties, ik zou het niet weten.
- Bijna onmogelijk omdat we elf kleine dorpskernen hebben met slecht beperkte (en dus grotere) lokaliteiten.
- Daar heb ik nu nog geen duidelijkheid over. Als er meerdere stemlokalen in 1 locatie komen krijg je ook meer bewegingen dus hier moet eerst onderzoek naar worden gedaan. Ook zijn er niet voldoende sportvoorzieningen over de gemeente verspreid om dit te faciliteren.
- Daar zullen we nog vervolgonderzoek voor moeten doen, uitwijken is deels mogelijk en mogelijk dat we dan gaan werken met een aantal grote locaties waardoor de reisafstand voor de kiezer groter wordt.
- Dat zal moeten worden bekeken. Ik ben niet zo goed bekend in de gemeente, dat ik dit uit mijn hoofd weet.
- Dergelijke grotere locaties worden in (gemeente), indien mogelijk, over het algemeen al ingezet als stemlocatie waar een dubbel stembureau zitting heeft. Daarnaast spelen onderstaande overwegingen nog een rol: (1) Het faciliteren van minder, maar qua capaciteit grotere, stembureaus gaat in tegen het beleid van de gemeente om voor iedere (inwoner) een stembureau op loopafstand aan te bieden. (2) Geconcentreerde stemlocaties zorgen ervoor dat kiezers meer en langer moeten reizen door de stad naar een stemlocatie, met daarbij komende belasting van het OV. Het is de vraag of dit wenselijk is.
- Die mogelijkheden zijn er voor 4 a 5 lokalen, van de ruim 25.
- Dit is afhankelijk van de BZK richtlijnen en de politiek-bestuurlijke haalbaarheid. Bijvoorbeeld een politiek besluit is dat in (gemeente) de loopafstand van kiezer tot stembureau 500m bedraagt. Indien veel stemlocaties afvallen kan deze maatregel niet meer gehandhaafd worden. Mogelijke alternatieven zijn: verkiezingsdag verplaatsen naar een zaterdag of zondag om de volgende redenen: Spreiding van belasting OV, Minder mensen op straat (geen reguliere werk en schooldag), Studenten kunnen makkelijker ingehuurd worden (geen college), Door de 1,5m richtlijnen vallen grote centrale locaties zoals centraal station, bibliotheek, etc af. Voor deze grote locaties zijn geen alternatieven beschikbaar. Voor een aantal van deze locaties worden geen kiezers opgeroepen.
- Dit is volledig afhankelijk van het aantal locaties die afvallen als stembureau locatie voor TK21. Dit kan zijn omdat de locaties niet geschikt te maken zijn voor de coronamaatregelen, omdat een locatie vanwege corona niet meer beschikbaar is (faillissement) en/of omdat de locatie niet meer beschikbaar is vanwege risico op verspreiding (denk hier bijvoorbeeld aan woonzorgcentra, ziekenhuizen etc.). De mogelijkheid op vervanging is vervolgens nog afhankelijk van de volgende factoren: beschikbaarheid in de betreffende omgeving, b) beschikbare financiën het zoeken naar nieuwe locaties brengt waarschijnlijk fors extra kosten met zich mee en c) politiek-bestuurlijke haalbaarheid. We hopen medio september hier meer duidelijkheid over te kunnen geven. Voorts vragen we ons af hoeverre het clusteren van stembureaus op één locatie verstandig is in verband met extra risico op verspreiding van het virus.
- Dit kan waarschijnlijk bij minder dan de helft van de stemlocaties. Wellicht mogelijk voor 4 a 5 locaties (van de 21).
- Doordat de diverse locaties verplicht gesloten zijn i.v.m. het Corona kunnen wij niet alle stemlocaties nu bezoeken en goed beoordelen op alternatieven. Nieuwe locaties die voldoen aan de reguliere criteria liggen per definitie niet voor het oprapen laat staan nu er meer ruimte beschikbaar moet worden gemaakt.
- Een leger- of festivaltent
- Er bestaat de mogelijkheid om sporthallen/gymlokalen te benaderen, onbekend of die beschikbaar zijn (willen compensatie voor verhuur), of gemeenteraad hier geld voor wil vrijmaken
- Er zijn mogelijk enkele grotere locaties beschikbaar maar vraag is of deze hun ruimte beschikbaar willen stellen, en deze zijn verder van de kiezer af waardoor de opkomst lager zal worden (onderzoek heeft uitgewezen dat de opkomst hoger is als stemlokalen dicht bij de kiezer zijn)
- Geen alternatieve locatie zijn er. En 2 zorgcentrums die niet zitten te wachten op zoveel aanloop wanneer er nog geen vaccin is
- Geen alternatieven voorhanden als een aantal stembureaus wegvalt. Het is zonder de 1,5 meter maatregel al moeilijk om toegankelijke stembureaus te vinden.
- (Gemeente) heeft onvoldoende beschikbare openbare locaties

- (Gemeente) kent één grote sporthal. Deze hal (geen eigendom van de gemeente) wordt nu gebruikt als testlocatie van de GGD voor COVID-testen. Hiervoor zat er een centrale huisartsenpost voor COVID verdenkingen. In theorie is het mogelijk om hier ongeveer 10 stembureaus in te richten. Het grote aantal personen dat op de verkiezingsdag langs zo'n locatie komt maakt veel dat dit logistiek en verkeerstechnisch een uitdagende operatie zou worden. Niet zeker is of dit te realiseren valt.
- Helaas zijn er geen bestaande geschikte ruimtes voor handen
- Het is nu al heel moeilijk geschikte vervangende ruimte te vinden die voldoen aan alle eisen voor mindervaliden, laat staan de 1,5 meter samenleving te handhaven
- In kleine dorpen is er geen alternatieve locatie. Gaat vaak om een dorps huis.
- In onze gemeente zijn de 45 stembureaus verspreid over de 51 kernen. In de kleine kernen met problemen is geen andere locatie beschikbaar.
- Inrichting met portocabines, echter de kosten hiervan zijn ook bepalend voor de keuze van alternatieven. Sporthallen zijn rond half maart bezet i.v.m. competities.
- Ja, andere locaties kunnen dan meer kiezers ontvangen. Maar dat is verder weg voor de kiezer. Maar met het argument Corona is dat legitiem voor deze verkiezing.
- Minder dan de helft van de locaties die afvallen. Op dit moment zijn in (gemeente) al een beperkt aantal (5) sporthallen in gebruik als stembureau. In sommige sporthallen hebben wij nu al 5 stembureaus, dit aantal sporthallen/ locaties kunnen wij mogelijk iets uitbreiden, maar niet voor alle locaties.
- Moeilijk in te schatten. Dit moet in overleg gebeuren met beheerder/eigenaar van de locatie.
- Mogelijkheid is gedeeltelijk aanwezig echter dan zouden we moeten uitgaan van x-aantal grote stemlokalen, nadeel is reisafstand voor de kiezers wordt uitermate groot.
- Natuurlijk zijn er grotere locaties beschikbaar. Alleen moet de burger dan soms vaak (ver) reizen en zal om die reden afhaken om te stemmen. Het brengt ook hoge kosten met zich mee. De burger moet reizen (OV) en/of parkeren (Parkeertarief) en wij moeten voor grof geld de sporthal huren.
- Nee, alternatieve locaties zoals sporthallen en centrale hal gemeentehuis zijn al in gebruik als stemlokaal
- Nee, geen andere locaties. Geen medewerking van andere locaties
- Nee, in de gemeente zijn geen alternatieve locaties en is nog maar de vraag of eventuele alternatieve locaties beschikbaar zijn
- Nee, in het merendeel van de 89 kernen in deze gemeente is geen locatie beschikbaar waar meerdere stembureaus zitting kunnen hebben.
- Nee, niet of nauwelijks
- Ruim 2/3 van onze lokalen is niet geschikt, daar waar 2 stembureaus ingericht kunnen worden zijn er al 2 ingericht. Geschikte sporthallen o.i.d. zijn al allemaal in gebruik als stembureau
- Slechts 2 extra stembureaus kunnen op die manier worden gerealiseerd
- Sporthallen zijn waarschijnlijk niet zomaar beschikbaar zijn en moeten vermoedelijk gevorderd worden. Vermoedelijk kunnen we dan nog slechts beperkt aantal afgevallen locaties opvangen.
- Voor meer dan de helft van de locaties zou dit mogelijk zijn, bij 1 of meerdere zorgcentra is dit voor de bewoners waarschijnlijk geen optie omdat zij kwetsbaar en minder mobiel zijn.
- Voor ongeveer 95% van (gemeente) is dekking mogelijk, waarbij dit WEL betekent dat kiezers een grotere afstand naar stembureau zullen moeten afleggen.
- Voor vrijwel geen van deze locaties bestaat een alternatieve mogelijkheid. Het is wel mogelijk om in geschikte grotere locaties meer kiezers te laten stemmen. Dit heeft tot gevolg dat de spreiding over de stad verandert: voor een aantal kiezers is het stemlokaal verder weg en het wordt drukker op de stemlocaties.
- We hebben 13 stemlokalen in 9 dorpen. In veel dorpen is er maar één locatie en verplaatsen naar een ander dorp ligt (politiek) gevoelig.
- We hebben eerder met nagenoeg alleen sportzalen gewerkt. Die mogelijkheid is er nu weer. Sportlokalen zijn per definitie niet toegankelijk want betreden zaal via smalle gangen en kleedkamers. Toegankelijkheid voor mindervaliden is niet te garanderen. Ook 1,5 meter niet te garanderen bij passeren van binnenkomende en vertrekkende kiezers omdat niet overal een gescheiden looproute is aan te geven
- We zullen goed naar de verdeling van stemgerechtigden moeten kijken of er geschikte locaties zijn.
- Wellicht 1 bureau en de rest zeker niet
- Wij hebben in de gemeente (gemeente) 1 sporthal, verder geen beschikbare locaties beschikbaar. Eventuele nieuwe locaties zoals gymzalen is het nog maar de vraag of deze hiervoor beschikbaar zullen zijn.
- Zie mijn vorige antwoord

4/9. Op hoeveel locaties is het mogelijk (te maken) dat kiezers, indien dat nodig is vanwege de 1,5 meter regel, buiten het stemlokaal kunnen wachten om in het stemlokaal te kunnen stemmen? - Anders, namelijk

---

- 75
- 1/3
- Als nodig is dit (omslachtig) te regelen. Denk hierbij aan begeleiding van kiezers, werken met nummers, als de een naar buiten komt de volgende weer naar binnen laten. Als het gaat om een lokaal waarbij er alleen 1 deur zit tussen lokaal en wachtrij buiten dan geldt dit in ons geval voor 2 stembureaus. Overige stembureaus hebben gangen of een hal in het gebouw voordat het stemlokaal bereikt wordt.
- Als wordt bedoeld met buiten, buiten het gebouw dan natuurlijk allemaal (afhankelijk van het weer). Als wordt bedoeld buiten het lokaal zelf maar wel nog binnen het gebouw dan ongeveer de helft wel en de helft niet mogelijk om te wachten.
- Bij het merendeel mogelijk maar je staat wel in de buitenlucht (maart)
- Dat kan altijd, maar indien u binnen in hetzelfde gebouw bedoelt dan is dat beperkt tot 8-10 personen en geldt voor 4 van de 15 locaties, daarna zal de rij tot buiten doorlopen
- Dat kan in het merendeel, maar als het slecht weer is, zullen veel kiezers afhaken als ze buiten moeten wachten
- Dat wordt in veel gevallen moeilijk omdat er sprake is van gecombineerde functies in bijvoorbeeld wijk- en buurtcentra, vaak is het stemlokaal niet direct bij de buitendeur maar verderop in het gebouw gevestigd.
- Dat zal lukken op tussen de 5 en 10 locaties (van de 62 stembureaus)
- Dat zal in een beperkt aantal stemlokalen kunnen (naar verwachting rond de 25%)
- De buitenruimte van onze stembureaulocaties is voorsnog alleen geschouwd op toegankelijkheid. In het algemeen acht (gemeente) grote wachtrijen (binnen en buiten) stemlocaties onwenselijk, ook gezien het risico voor de openbare orde en veiligheid die dit met zich mee kan brengen.
- De buitenruimte van onze stembureaulocaties is voorsnog alleen geschouwd op toegankelijkheid. We gaan juli/augustus 2020 op basis van een steekproef de locaties schouwen op de aanwezigheid van een geschikte buitenruimte conform de -voorsnog door de G4 – opgestelde richtlijnen. Medio september verwachten we meer duidelijkheid te hebben.
- Die mogelijkheid is er alleen buiten op straat.
- Dit is bij het merendeel mogelijk, dan staan de mensen wel in de buitenlucht.
- Dit moet per locatie worden afgestemd, we verwachten dat het in minder dan de helft van de locaties mogelijk is.
- Een kwart van de stemlokalen
- Geeft problemen bij passeren wachtenden en zij die net hebben gestemd die vertrekken.
- Hangt af van het aantal wachtende kiezers en of bedoeld wordt dat ook buiten kan worden gewacht.
- Het is mogelijk echter moet dit op trottoirs plaatsvinden en zeker niet in de locaties zelf. Bij sluiten van een aantal locaties worden die rijen alleen maar langer. We hebben in onze gemeente een hogere opkomst dan gemiddeld in Nederland.
- Het is mogelijk maar de kiezers staan dan wel buiten. Mocht het regenen worden ze echt nat
- Iets minder dan de helft, binnen zal er toezicht moeten worden gehouden en markeringen worden aangebracht. De ruimten kunnen niet veel wachtenden kwijt. Er zal buiten een wachtrij ontstaan.
- In 9 van de 29 stembureaus kan dit. Bij de overige stembureaus zal er gewerkt moeten worden met een gastheer/vrouw en moeten de mensen buiten wachten
- In het merendeel van de stemlokalen zal dit kunnen, in het geval het slecht weer is en er langere rijen vormen, zal dit de opkomst niet bevorderen
- In maart kunnen de dagen koud/nat/winderig zijn. Buiten wachten is bijna overal mogelijk maar ontmoedigend voor kiezers.
- In (gemeente) zijn stemlocaties tot voorheen alleen geschouwd op toegankelijkheid. Bij het schouwen van de locaties (zomer 2020) zal de buitenruimte conform de op te stellen richtlijnen geanalyseerd worden. Het is dan ook van groot belang dat de richtlijnen uiterlijk in juli bekend zijn. Het is belangrijk dat aangegeven wordt wat bedoeld wordt met buitenruimte? Wordt hiermee bedoeld de ruimte buiten het stemlokaal, maar in de stemlocatie of de openbare ruimte buiten de stemlocatie (ofwel de straat)?
- m.b.t. verkeersveiligheid is het op een paar locaties niet mogelijk
- Moeilijk in te schatten.
- Naast de vraag in hoeveel lokalen je überhaupt welkom bent, is dat op deze korte termijn lastig in te schatten. Wij hebben dat niet voor onze 70 lokalen allemaal in beeld. Je zult in elk geval met

'toezichthouders' moeten werken en andere maatregelen moeten nemen zoals 1,5 m strepen en verkeersmaatregelen bij lange wachtrijen. Kiezers laten zich wel lastig 'sturen'.

- U bedoelt binnen hetzelfde gebouw? Dan is dat mogelijk voor slechts 14 locaties van de 42 locaties daarna loopt de rij verder in de buitenlucht
- Veel stembureaus zijn gevestigd in scholen, buurthuizen en verzorgingshuizen. Ze zitten niet direct bij de ingang van een gebouw en buiten wachten wordt dan erg onoverzichtelijk.
- Veel stemlokalen zijn in een gebouw gevestigd waarbij kiezers via gangen ed. naar het stemlokaal moeten. In veel gevallen betekent dit dat kiezers buiten het gebouw moeten wachten, tenzij er binnen het gebouw een looproute gemaakt kan worden waarbij komende en gaande kiezers elkaar niet tegenkomen. Dit zal slechts in een beperkt aantal gevallen mogelijk zijn
- Vraag is niet duidelijk. Als het gaat om openbare weg etc. kan dat hier en daar wel. Binnen de locaties weinig ruimte om te wachten.
- Zal in het merendeel kunnen met dien verstande dat de opkomst bij 2e Kamerverkiezing groot is en dan kan de rij te lang worden om de veiligheid te garanderen en in maart kan het erg fris zijn om buiten lang te moeten wachten.
- Zal in het merendeel mogelijk zijn maar staan de mensen wel in de buitenlucht. Is niet wenselijk voor de opkomst.

5/9. Tijdens de verkiezingsdag zijn er vaak piek- en dalmomenten in de opkomst bij stembureaus. Ook tussen de stembureaus kan de opkomst verschillen. Ziet u mogelijkheden om piekbelasting bij stembureaus te voorkomen en zo het aantal kiezers meer te spreiden? – Anders, namelijk

---

- Alleen als dit vanuit de centrale overheid landelijk wordt vastgesteld. Voor lokaal bestuur zien we geen mogelijkheden.
- Alleen maar door bij de toegang van het stembureau het aantal stemmers te reguleren, verder lijkt het me niet uit te regelen om de kiezers in tijdsblokken te laten stemmen.
- Beperkte mogelijkheden. Uitsluitend via communicatie sociaal media, website en brief bij stempas.
- Binnen de huidige kaders van de Kieswet zijn de mogelijkheden beperkt. Kiezers kunnen niet gedwongen worden bij een bepaalde locatie te stemmen of op en bepaald tijdstip te komen. Het is wel mogelijk kiezers te informeren en vragen een bijdrage te leveren door middel van: (1) Real time informatie delen met kiezers over de drukte per stembureau, zodat ze zelf een afweging kunnen maken (2) Kiezers verzoeken om op de toegewezen stemlocatie (die op de stempas staat) te stemmen, ook al zijn ze hier niet toe verplicht. (3) Kiezers adviseren bij volmacht te stemmen (1 kiezer met 2 volmachten heeft een kortere doorlooptijd dan 3 kiezers afzonderlijk. Bovendien verlaagt dit het aantal contacten binnen het bureau). Mogelijkheden die (gemeente) ziet om piekbelasting te voorkomen, maar waarover landelijk besloten moet worden, zijn: (1) Verkiezingsdag een algemene feestdag maken, zodat kiezers meer verspreid over de dag kunnen komen. Dit heeft ook positieve invloed op beschikbaarheid stembureau medewerkers. (2) Verkiezingsdag verplaatsen naar het weekend, zodat kiezers meer verspreid over de dag kunnen komen. Dit heeft ook positieve invloed op beschikbaarheid stembureau medewerkers. (3) Onderwijs sluiten op de verkiezingsdag.
- Binnen de huidige kaders van de Kieswet zijn de mogelijkheden beperkt. We kunnen nu geen kiezers weigeren omdat ze bijvoorbeeld omwille van hun achternaam in een ander tijdslot hadden moeten stemmen, een tijdslot hadden moeten reserveren en/of alleen mogen stemmen bij het door de gemeente toegewezen stembureau. Met behulp van de StembureauApp zorgen we ervoor dat de opkomst per stembureau realtime wordt gestreamd op onze website. Middels een andere app die we – mogelijk in G4-verband – nog aan ontwikkelen kunnen we realtime informatie streamen over de lengte van de wachtrij. Deze instrumenten kunnen allicht helpen om de piekbelasting te spreiden.
- Dat hangt ervan af. Je kunt de kiezers oproepen om gespreid te komen. Kiezers uitnodigen voor bepaalde momenten.
- De huidige Kieswet biedt weinig mogelijkheden om kiezers te weigeren bij grote drukte. De piekmomenten zijn altijd in de ochtend tussen 8:00 – 10:00 en 's avonds tussen 17:00 en 21:00. Alternatieven om piekbelasting te voorkomen: Voorafgaand aan de verkiezingsdag in communicatiemiddelen (bijsluiter stempas, kandidatenlijst) aan kiezers een overzicht (grafiek) tonen van de historische gemiddelde opkomst per uur, Druktemeter (realtime) per stembureau, Kiezers oproepen voor een specifiek stembureau, Kiezers alleen per tijdslot laten stemmen. Op verkiezingsdag alle scholen sluiten voor het geven van onderwijs en gymzalen, zodat deze volledig ingezet kunnen worden als stemlocatie. Verkiezingsdag verplaatsen naar een zaterdag of zondag om de volgende redenen: Spreiding van belasting OV, Minder mensen op straat (geen reguliere werk en schooldag), Studenten kunnen makkelijker ingehuurd worden (geen college). Centrale locaties zoals stations en funlocaties zijn mogelijk niet meer in te zetten conform de 1,5m richtlijnen. Afstand tussen kiezers is moeilijk te handhaven met veel kiezers. Digitaal stemmen via DigiD. Briefstemmen. De piekbelasting op verkiezingsdag door het fysiek uitbrengen van een stem wordt hiermee verlaagd. De keerzijde is echter wel dat voor het tellen van de briefstemmen een kleine CSO noodzakelijk is. Voor een aantal van de hierboven genoemde maatregelen is aanpassing of versoepeling van de regelgeving noodzakelijk. Een aantal van bovenstaande alternatieven heeft ook politiek-bestuurlijke gevolgen. Bijvoorbeeld in (gemeente) worden geen opkomst bevorderende maatregelen genomen.
- De keuzevrijheid van stembureau laten vervallen, dus op de stempas een verplichte locatie benoemen en aanvullende werken met toegewezen tijdslots. Daarnaast is wellicht een mogelijkheid om aantal machtigingen te vergroten
- Door: - burgers vooraf te informeren op welke tijdstippen het gebruikelijk minder druk is (tussen 9-12 en tussen 14-18 uur); - burgers vooraf te informeren dat via de (gemeentelijke) website de opkomst per stembureaus te volgen is. Daarmee kan de burger een inschatting maken op welk stembureau het minder druk is om te gaan stemmen. (Opkomstcijfers per uur per stembureau is mogelijk door de stembureauApp).
- Er kan mogelijk een oproep worden gedaan om te spreiden, maar het zal toch veel voorkomen dat werkende mensen voor, of na hun werk de stem gaan uitbrengen. Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn om tijdsblokken te maken, maar daarmee beperkt je de vrijheid van kiezers om hun stem uit te brengen op een door hen gewenst tijdstip.

- Inzet van online-applicatie met wachtrijeninformatie en inzet van hosts bij de stemlokalen.
- Misschien. Er is natuurlijk wel op te sturen, door informatie aan de burger met rustige tijden e.d.
- Mobiele stembureaus/ mediakanalen inzetten
- Stemmen in stembureau naar keuze laten vallen. Alleen stemmen in stembureau in eigen gemeente. Dus omzetten in kiezerspas alleen mogelijk maken voor kiezen in andere gemeente.
- Verkiezingen spreiden over 2 dagen. Maar dat kunnen wij zelf niet bepalen.
- Via communicatie op social media. En wellicht via landelijke campagnes van het Ministerie.

6/9. Verwacht u dat de COVID-19 maatregelen gevolgen zullen hebben voor het aantal beschikbare stembureauleden en/of tellers? - toelichting

---

- Als gevolg van de demografische opbouw van (gemeente) is het bestand stembureauleden "op leeftijd". Een deel van dit bestand valt onder de risicogroep en zal dus niet inzetbaar zijn. Ook als men niet onder de risicogroep zou vallen dan is nog maar de vraag of men zich beschikbaar zou stellen vanwege angstgevoelens voor de vele contacten. Momenteel zijn we aan het onderzoek of de inzet kan worden gevraagd van de eigen ambtenaren. Dan ontstaat er natuurlijk een keuze in personen.
- Ca. 50% van de stembureauleden is 60+ en zouden eventueel kunnen behoren tot de risicogroep. Alhoewel zij eventueel wel beschikbaar zijn zal dit bij de huidige van toepassing zijnde maatregelen zeker een drempel opwerpen.
- De bezettingssamenstelling van stembureaus in (gemeente) betreft een afspiegeling van de maatschappij. Wij verwachten dat met name kwetsbare en oudere stembureauleden/tellers het risico zullen vermijden om in contact te komen met kiezers, stembureauleden/tellers. Bij de keuze om zich beschikbaar te stellen zal men zich gaan afvragen hoe groot de kans is dat men in aanraking komt met het COVID-19 virus. Zij komen namelijk in contact met zo'n 1000 tot 1500 kiezers, zonder dat men weet of iemand (waaronder de stembureauleden/tellers zelf) besmettelijk is.
- De gemiddelde leeftijd van stembureaulid is 60+.
- De leeftijd van de stembureauleden (de helft valt in de kwetsbare groep). Daarnaast heeft een deel van de stembureauleden angst om besmet te raken tijdens de verkiezingsdag in het stembureau.
- De meeste stembureauleden zijn rond de 60 en 70 jaar oud.
- De stembureauleden zijn vaak in de leeftijd van 60 jaar en zitten niet op een risico te wachten
- De stembureauleden zijn vaak oudere mensen. Ik kan me voorstellen dat sommigen geen risico's willen nemen.
- De verwachting is dat vooral de oudere stembureauleden zich niet beschikbaar stellen als stembureaulid. Daarnaast is het de vraag of de jongeren zich aanmelden als teller in deze situatie.
- De verwachting is in (gemeente) dat minimaal 10% van ons ledenbestand zal afvallen op basis van leeftijd. Het percentage uitval van vrijwilligers (ambtenaren en particulieren/burgers) die tot de risicogroep behoren komt hier nog bovenop. Wij verwachten ook een forse daling van het aantal aanmeldingen van vrijwilligers die niet behoren tot de risicogroep, maar vanwege persoonlijke overwegingen. Tot slot zijn per stembureau meer stembureauleden nodig dan bij voorgaande verkiezingen i.v.m. hanteren corona maatregelen, crowdmanagement etc.
- Door de bank genomen is de gemiddelde leeftijd van de stembureauleden dusdanig dat zij hun veiligheid en gezondheid belangrijker vinden dan hun zitting in het stembureau. Daarnaast krijgen wij nu al signalen over. Bijvoorbeeld: - gebruik rode potlood in stemhokje (schoonmaken na gebruik); - schoonmaken stembureau na elk gebruik?; - uitgifte stembiljetten (met handschoenen aan?); - controle identificatiebewijs (na controle ontsmetten?, niet meer in handen nemen?); - afstand tussen stembureautafel en kiezer: Hoe wordt de 1,5 meter geborgd; - wie ziet, naast alle werkzaamheden als stembureaulid, toe op hygienemaatregelen in het stembureau?
- Door de hoge leeftijd van stembureauleden, ben ik bang dat met name ouderen afhaken.
- Een aantal stembureauleden valt binnen de risicogroep. Ik weet niet of zij zich dan wel beschikbaar zullen stellen.
- Een aantal stembureauleden zijn op leeftijd en vallen daarom in de risicogroep.
- Een behoorlijk aantal leden behoort tot de risicogroep die geadviseerd wordt om contact te vermijden.
- Een eerste analyse levert op dat alleen al 10% van het (gemeente) stembureau medewerkers bestand op basis van leeftijd tot de risicogroep behoort. De verwachting is dat hier nog een aanzienlijk percentage bijkomt dat op basis van andere gronden tot de risicogroep behoort of om persoonlijke redenen zich niet beschikbaar zal willen stellen. Om hier een beeld van te krijgen heeft (gemeente) een enquête uitgezet onder de database van stembureau medewerkers. De resultaten hiervan worden medio juni bekend, waarschijnlijk net niet voor de deadline van het invullen van deze vragenlijst van BZK. De resultaten zullen separaat met het ministerie van BZK gedeeld worden.
- Een groot aantal stembureauleden, met name degenen die de rol van voorzitter hebben, zitten vanwege hun leeftijd in de risicogroep. De verwachting is dat een groot aantal niet het risico wil lopen op besmetting, er komen immers op de verkiezingsdag meer dan 1000 kiezers langs.
- Een groot deel van de beschikbare stembureauleden/ vrijwilligers is op leeftijd (60+): zij vallen dus onder de risicogroep. De verwachting is dat een groot deel van deze groep niet beschikbaar zal zijn, waardoor een hoop kennis en ervaring zal ontbreken. Dat betekent extra op zoek (tijd) naar vrijwilligers om de stembureaus te bemensen. Bij een gebrek aan ervaring, betekent dat extra investeren in training (tijd en geld) voor nieuwe leden. Ook spreiding van stemmers is een lastig item: eenieder mag stemmen waar

hij/zij wil en op het moment dat hij/zij dat wil. Mogen wij dat wettelijk gezien gaan beperken door een verplicht stembureau aan te geven en/of een tijdslot aan te geven?

- Een groot deel van de stembureauleden bestaat uit de zogeheten kwetsbare groep (leeftijd tussen 50 en 75 jaar). Deze stembureauleden zijn vaak al heel lang lid van een stembureau en zien dit als een soort burgerplicht. Deze groep zomaar vervangen door anderen die niet tot die doelgroep behoren zal dan ook geen eenvoudige opgave zijn. Het is maar de vraag of er zoveel vervanging geregeld kan worden.
- Een grootdeel van de stembureauleden is ouder dan 65 die waarschijnlijk onder de risicogroep vallen.
- Een substantieel deel van onze stembureauleden behoren tot de risicogroep en een substantieel deel van onze stembureauleden is eerstegraads gerelateerd aan iemand in de risicogroep. Voorts zijn al onze stembureauleden vrijwilliger, zowel burger als gemeenteambtenaar. Wij verwachten dat de aanwezigheid van corona van forse invloed zal zijn op de bereidwilligheid van onze stembureauleden om vrijwillig te helpen bij #TK21.
- Er is een groot aantal oudere stembureauleden die wellicht beter geen zitting meer zouden moeten nemen. Daarnaast zijn wij nu niet op de hoogte van evt. onderliggend ziektebeeld dat normaliter niet mee weegt op een verkiezingsdag maar nu wel. Er kan angst leven bij de stembureauleden om zich blootstellen aan zoveel verschillende mensen die voorbij komen. Mochten zij nu een snotneus hebben dan zullen zij zich nu op zeer korte termijn afmelden waar zij wellicht in een andere tijd toch zitting zouden hebben genomen. Zij zitten gezamenlijk in een afgesloten ruimte waarbij de ventilatie wellicht niet Corona proof is. Jongere stembureauleden zijn lastig om binnen te halen; helaas mag het belastingtechnisch niet om zitting te nemen en de inkomsten ten goede te laten komen van de kas van de sportvereniging om deze te spekken i.p.v. je eigen bankrekening. Een goed moment om dat nu mogelijk te maken én de mogelijkheid om briefstemmen uit te breiden.
- Gelet op de leeftijd, eventuele bezorgdheid en kwetsbaarheid van de groepen.
- Gezien de gemiddelde leeftijd van de stembureauleden zullen er een flink aantal afvallen.
- Gezondheidsklachten, leeftijd, angst
- Groot deel van de (ervaren) stembureauleden zit in de risicogroep op grond van hun leeftijd en er zullen leden zijn die gelet op de risico's zich ook niet zullen aanmelden.
- Het aantal stembureauleden neemt al enige jaren af (veel leden op oudere leeftijd), eisen met digitale leeromgeving schrikt al af en met deze nieuwe maatregelen verwacht ik ook weer veel afvallers. Vaak ook in de laatste twee weken voor een verkiezingsdag. Er is zeer geringe aanwas van jongere stembureauleden.
- Het bestand van beschikbare stembureauleden is redelijk vergrijsd. Wervingsacties hebben de afgelopen jaren wel nieuwe aanwas aangeleverd maar onvoldoende om de groep 70-plussers geheel te vervangen. Het is niet ondenkbaar dat juist deze oudere groep nu niet meer wil deelnemen omdat zij het risico voor hun eigen gezondheid te groot achten. (Gemeente) werkt in 2 shifts met een bezetting van één voorzitter (ambtenaar van de gemeente) en 3 stembureauleden (vrijwilligers). Bij het tellen zijn beide shifts aanwezig aangevuld met twee of drie telleden (uitzendkrachten).
- Het merendeel van de ervaren stembureauleden zijn 50+, Bij navraag blijkt dat zij twijfels hebben om zitting te nemen op een stembureau. Ook omdat de situatie in maart 2021 nog onduidelijk is.
- Het merendeel van de stembureauleden behoort tot de risicogroep. Mede daardoor verwachten wij dat stembureauleden uit angst geen zitting durven nemen. Er zijn namelijk gedurende de dag erg veel contacten. Dit laatste geldt ook voor mensen die niet tot de risicogroep horen.
- Het merendeel van onze SB-leden is "op leeftijd" en of valt in een risicogroep.
- Het vinden van het juiste aantal capabele stembureauleden en tellers neemt elk jaar af, ondanks relatief hoge vergoeding. (Gemeente) heeft een vergrijsde bevolking, ondanks het door selecteren is er toch nog een hoog percentage 'oudere' vrijwilligers die deze functies bezetten en die zullen nu grotendeels bedanken als lid of teller. Men zal voor deze gelegenheid (verkiezingen) niet snel risico willen nemen in relatie tot de Covid-19 maatregelen om dit eenmalige vrijwilligerswerk te doen. Ook de telwerkzaamheden (hoe doe je dat op 1,5 meter???) voor de Tweede Kamer zal men niet willen doen gezien de lappen van stembiljetten de laatste keer (veel partijen en kandidaten) en 1,5 meter afstand houden. Daardoor waren de telwerkzaamheden bij de laatste Tweede kamer ook al een hels karwei zonder Corona.
- Het vinden van het juiste aantal capabele stembureauleden en tellers neemt elk jaar af, ondanks relatief hoge vergoeding. Ook de reactie van mensen op Covid-19 maatregelen en gezien het percentage relatief 'oudere' vrijwilligers voor deze functies zal dit problemen gaan opleveren.
- Ik kan me voorstellen dat de stembureauleden liever niet op een stembureau zitten. Er komen op zo'n dag veel mensen, dus de kans op besmetting is aanzienlijk groter. Het stemmen is een recht. Als mensen klachten hebben, is het de vraag of ze tijdens de verkiezingsdag thuis blijven. Er zijn stembureauleden die op leeftijd zijn, dus vallen onder de kwetsbare groep.
- Leeftijd en gezondheid
- Leeftijd van voorzitters en leden. Dit zijn in onze gemeente veel oudere mensen.

- Leeftijdsopbouw stembureauleden (groot gedeelte van huidige potentiële stembureauleden is ouder dan 60 jaar) zal veel afmeldingen teweeg brengen.
- Meer dan de helft van ons stembureauledenbestand valt in de risicogroep en zal waarschijnlijk niet staan te popelen om plaats te nemen als stembureau lid. Dit zijn ook vaak de meest ervaren leden.
- Meerdere oudere stembureauleden en tellers. Ook zeer twijfelachtig hoe groot de 'deelnamebereidheid' is bij een 2e golf of nog geldende beperkende maatregelen.
- Meerdere stembureauleden vallen onder de risicogroep (ouder dan 65 jaar). Het is niet inzichtelijk te maken wie er in de risicogroep zitten door onderliggende gezondheidsproblemen
- Mensen op leeftijd hebben er meer moeite mee om zich beschikbaar te stellen als stembureau lid. Maar daarnaast zouden er de nodige maatregelen getroffen moeten voor de stembureauleden worden zoals bijv. handschoenen en evt. mondkapjes en naar verwachting zullen ook veel stembureauleden daarop afhaken.
- Merendeel van de leden, tellers en voorzitters zijn 60 jaar of ouder. Dit is 1 van de risicogroepen. Deze mensen hebben wel veel ervaring en werven voor jongeren is niet eenvoudig en kost veel extra training en inzet van burgerzaken.
- Mocht er mogelijk een tweede golf volgen in de coronabesmettingen, dan zal dit waarschijnlijk grote gevolgen hebben voor de stembureauleden. Velen zijn al op wat hogere leeftijd en maken mogelijk/ waarschijnlijk de afweging om niet op een stemlokaal te gaan zitten waar meer dan 1000 mensen komen. Om de hele dag met een mondkapje op te zitten kan waarschijnlijk ook op bezwaren stuiten. De verwachting is dus wel degelijk dat er grote gevolgen zullen zijn voor het aantal stembureauleden.
- Ons bestand bestaat voor een groot deel ook uit wat oudere leden (60 plus) die soms al met pensioen zijn, dit is toch een groep die kwetsbaarder is.
- Onze stembureauleden zijn over het algemeen de wat ouderen (55+). Zij behoren tot de risicogroep. Meesten hebben zo hun gezondheidsklachten inmiddels. Inschatting is dat een aantal van hen niet beschikbaar zal zijn voor zitting op het stembureau als er nog geen vaccin en/of medicijn beschikbaar is. (Gemeente) is best zwaar getroffen door Corona en de schrik zit er goed in bij de wat oudere inwoners. De tellers zijn over het algemeen studenten. Die zijn niet bang voor zichzelf maar kunnen het virus juist wel ongemerkt (over)dragen. Dat in combinatie met de wat oudere stembureauleden... ik voorzie wel problemen daar.
- Op de stembureaus zitten over het algemeen oudere inwoners. Denk aan veel gepensioneerden.
- Stembureauleden zijn al op leeftijd en hebben zorgen over hun gezondheid
- Stembureauleden bestaan uit een mengeling van oude en jongere mensen. Voor oudere mensen zal het bezetten van een stembureau misschien nu niet handig zijn. Dat zijn vaak wel de leden die dit vaker hebben gedaan en die dit ook als een mooie en waardevolle dag zien voor de democratie. Als die nu niet ingezet kunnen worden zullen we ons best moeten doen om nieuwe leden te werven en op te leiden. Ik vermoed ook dat er meer leden nodig zullen zijn om alles in goede banen te leiden gedurende de dag.
- Stembureauleden zijn vaak gepensioneerd (risicogroep)
- Stembureauleden zijn veelal ouder en vallen daarmee in de risicogroep. Ook is het de vraag of mensen vrijwillig gedurende de hele dag blootgesteld willen worden aan grote aantallen stemmers.
- Van de 700 leden zijn er 410 in de leeftijd van 60 jaar of ouder, waarvan 217 70+. Deze leden vallen in de nu benoemde risicogroep. Leden haken mogelijk ook af vanwege eigen gezondheidsrisico's en/of gezinsleden met kwetsbare gezondheid. Wij verwachten dat de animo om als stembureau lid te fungeren afneemt omdat men zich niet wil blootstellen aan risico's en/of de complexe uitvoering die voortvloeit uit alle Covid-maatregelen. Stembureauleden die zelf in vitale beroepsgroepen werkzaam zijn zullen hun risico's voor dat werk ook willen beperken. Als men zich op het laatste moment, vlak voor de verkiezingsdag, nog gaat afmelden geeft dat grote problemen in de bezetting van de stembureaus en daarmee het verloop van de verkiezingsdag. Het tellen van de stemmen moet vaak in een beperkte ruimte plaatsvinden, afstand houden is daar moeilijk en bovendien mogen daar kiezers bij aanwezig zijn. Het werven van nieuwe leden heeft de afgelopen jaren weinig nieuwe aanmeldingen opgeleverd, waardoor het sowieso al moeilijk is voldoende bemensing van alle stembureaus te realiseren.
- Veel leden in een risicogroep angst voor besmetting gezondheid leden prioriteit voelen (misschien) meer verantwoordelijkheid i.v.m. 1,5m afstand dus aanspreken van kiezers hierop
- Veel ouderen in de kwetsbare groepen komen niet stemmen
- Veel stembureauleden vallen in de risicogroep
- Veel stembureauleden vallen in de risicogroep waardoor zij niet beschikbaar zullen zijn. Twijfel over beschikbaarheid en bereidheid van collega ambtenaren.
- Veel stembureauleden vallen in een risicogroep en is de verwachting dat zij niet beschikbaar zijn.
- Veel stembureauleden vallen onder de categorie risicogroep (60-plussers).
- Veel stembureauleden zijn wat ouder. Hierdoor hebben ze ook de tijd en mogelijkheid om op stembureau te zitten. Maar door de leeftijd horen ze ook bij de risicogroep. Ik verwacht daarom dat veel

van deze stembureauleden zich niet zullen aanmelden. Maar ook het verwen van nieuwe stembureauleden zal naar verwachting lastig worden omdat zitting nemen op een stembureau bepaalde risico's met zich meebrengt. (Dit i.v.m. contact met honderden mensen)

- Veel stembureauleden zitten in de risico doelgroep van 65 plus. Wij verwachten veel afzeggingen van deze groep. Jonge kandidaten zijn moeilijk te vinden in onze gemeente (vergrijzing).
- Veelal oudere stembureauleden die nu mogelijk zullen afzeggen.
- Vooral ons bestand stembureauleden bevat veel oudere mensen. Zij behoren dus tot de risicogroep. Wellicht zullen er wel op voorhand stembureauleden en tellers afzeggen vanwege angst voor besmetting. Ook zullen vlak voor of op de dag van de verkiezing zelf meer leden dan normaal zich moeten afmelden bij lichte verkoudheidsverschijnselen.
- We hebben een stembureauleden bestand van 337 belangstellenden (gemiddelde leeftijd 60 jaar). Hiervan zijn 163 personen 60 jaar en ouder (63,7%). Deze vallen in de benoemde risicogroep. Verwachting is dat leden afhaken vanwege eigen gezondheidsrisico's of die van anderen. Animo aanmelden stembureau zal door deze risico's afnemen. Afmelden op het laatste moment voor de verkiezingsdag zal dat grote bezettingsproblemen opleveren en het verloop op de verkiezingsdag beïnvloeden. Verwachting grote stembiljetten bij TK verkiezing waardoor tellen in beperkte ruimte voor problemen zal zorgen bovendien mogen daar kiezers bij aanwezig zijn.
- We maken gebruik van stembureauleden die op leeftijd zijn. Sommigen van hen zullen niet ingezet willen worden. Het lijkt me een uitdaging om de bezetting van de stembureaus rond te krijgen. Ook is het zo, dat zodra iemand gezondheidsklachten heeft, iemand niet kan worden ingezet. Dit betekent dat wel ruim voldoende reserveleden zullen moeten benoemen. Stel dat er weer een uitbraak komt, hoe gaan we hier dan mee om. Kortom, ik vind het een uitdaging om in deze periode verkiezingen te organiseren.
- Wij hebben veel ouderen personen als stembureau lid. Het kan dat veel van deze mensen bedanken voor de eer. Er zullen dan veel nieuwe mensen moeten worden gezocht en ik weet niet of die in deze periode daar wel voor "in" zijn. Als tellers hebben wij altijd ambtenaren. Dat moet wel lukken.
- Zowel stembureauleden, tellers als kiezers willen zich allen graag conformeren aan de voorgeschreven RIVM-maatregelen. Zij willen zo min mogelijk risico lopen op gezondheidsproblemen. Iedereen wil grote groepen mensen uit de weg gaan. Voor stembureauleden zijn deze risico's extra groot.

7/9. Mobiele stembureaus zouden behulpzaam kunnen zijn om kiezers die niet naar een regulier stemlokaal kunnen komen toch te kunnen laten stemmen. Is het uitvoerbaar dat bij de komende Tweede Kamerverkiezingen in uw gemeente mobiele stembureaus worden ingesteld? – Ja, maar in beperkte mate, omdat...

- Ik ook hiervoor afhankelijk ben van het beschikbare budget waarover de raad beslist en er nog onderzocht moet worden op welke locaties dit te realiseren is. Kan zelfs zijn dat ik geen mobiele stembureaus kan inrichten als er de gemeenteraad geen budget beschikbaar stelt of geen geschikte locaties kan vinden.
- Betwijfeld moet worden of het aantal stembureauleden dan wel toereikend is. Het brengt extra kosten met zich mee en de toegankelijkheid van de mobiele stembureaus is niet gewaarborgd.
- Bij de mobiele stembureaus geldt ook de 1,5 meter problematiek voor stembureauleden en kiezers, dus m.i. zijn mobiele stembureaus zijn niet behulpzaam.
- Bij een enkele wellicht ruimte te kort
- Dat zal onderzocht moeten worden en bekijken of er mensen beschikbaar zijn.
- De 1,5 meter maatschappij een grote ruimte nodig heeft. Het is slechts een verplaatsing van het probleem. Het is budgettair een grote bestedingspost.
- De 4 a 5 stembureauleden apart van elkaar naar volgende locaties moeten rijden; De stembus, stembiljetten en andere materialen zullen door 2 medewerkers vervoerd moet worden (wat in een zelfde busje een uitdaging kan worden i.v.m. 1,5 afstand tot elkaar); De antwoorden bij vraag 2 dienen in ogenschouw te worden genomen. Tenslotte zullen de hiermee gepaard gaande kosten hoger zijn dan van een vaste locatie/ stembureau.
- De beschikbaarheid van mobiele stembureaus beperkt is en bovendien is twijfelachtig of daar veel plek voor is om een mobiel stemlokaal te plaatsen. Mobiele stembureaus zijn bovendien maar beperkt open, waardoor ook weer meer locaties nodig zijn om het aantal stemmers aan te kunnen.
- Dit altijd een mogelijk is. Ook dit zal bekeken moeten worden.
- Dit brengt veel kosten met zich mee.
- Dit financieel ook behoorlijke impact heeft
- Een deel van de mobiele stembureau locaties valt af, omdat hier de 1,5m samenleving niet valt te handhaven. Dit zijn veelal locaties met veel doorgaand publiek. Het inzetten van porto cabins zal nader onderzocht moeten worden. Alleen grote porto cabins zijn in te richten conform de 1,5m richtlijnen. Afgezien van de hoge kosten van dubbele porto cabins zijn er slechts weinig locaties in de openbare ruimte die genoeg ruimte bieden voor het plaatsen van een porto cabin van een dergelijke omvang. Bij voorgaande verkiezingen werden alleen enkele porto cabins gebruikt.
- Het mobiele stembureau ook zodanig ingericht dient te worden als een bestaand stembureau
- Het vermoedelijk niet veel oplost, waar ga je het mobiele stembureau wel/niet heen sturen. Hoe zorg je ervoor dat deze voldoen aan alle toegankelijkheidseisen. Op welke tijden en hoeveel stemmers levert dat op. Ook de kosten spelen hierin een rol.
- Het verplaatsen van stembureaus ook risico's met zich meebrengt.
- Het zou handig kunnen zijn om (een aantal) mobiele stembureaus in te zetten. Niet zozeer om kiezers toch te kunnen laten stemmen (de vraag is overigens welke reden er aan ten grondslag ligt dat kiezers niet naar een regulier stemlokaal kunnen komen), maar meer om in te zetten voor spreiding. De locaties met risisogroepen zouden dan alleen beschikbaar kunnen worden gesteld om de kwetsbare groep daar te laten stemmen.
- (Gemeente) is geografisch best groot, dus waar en hoe ga je die inzetten? En hoe communiceer je met je inwoners wanneer zij daarheen kunnen? Kiezers laten zich slecht 'sturen' is onze ervaring.
- Mobiele stembureaus, die zich verplaatsen op de verkiezingsdag zelf (dus geen portocabin o.i.d., maar bussen, trams, boten, etc.), kunnen in de visie van (gemeente) niet zodanig ingericht worden dat de 1,5 meter afstand in acht kan worden genomen en stembureau medewerkers daar op een veilige wijze kunnen werken. M.b.t. pop up stembureau die ergens tijdelijk worden ingericht (bijvoorbeeld in een verzorgingshuis): dit zal in beperkte mate binnen of buiten de locatie mogelijk zijn. Dit is echter afhankelijk van het soort locatie en eventuele buitenruimte. Ook komen bij het inrichten van dit soort stembureaus aanzienlijke kosten kijken.
- Niet overal genoeg ruimte is om de 1,5 meter te waarborgen of op acceptabele afstand voor de kiezers
- Onze gemeente een heel groot grondgebied heeft met 12 woonkernen, waardoor waarschijnlijk niet elke kern fatsoenlijk geholpen zal kunnen worden. Bovendien lijkt mij in een kleine ruimte als een mobiel stembureau de afstand van elkaar ook moeilijk te regelen
- Onze gemeente een heel groot oppervlak beslaat. Om die reden zetten wij bij elke verkiezing al een mobiele stembus in, in de kleinste kernen. Meerdere mobiele stembussen brengen te hoge kosten met zich mee.

- Stembureaus over het algemeen al worden ingericht in instellingen waar mensen verblijven die minder mobiel zijn zoals verzorgings- en verpleegtehuizen. Mobiele bureaus worden nu al ingezet bij aantal locaties waar geen regulier bureau is of kan worden geplaatst. Verder wordt al jaren een stemtaxi ingezet waarmee kiezers gratis naar een door hen gekozen stembureau worden gebracht.
- Wanneer we in een bepaalde wijk geen geschikte locatie kunnen vinden zou het instellen van een mobiel stembureau een oplossing kunnen zijn. Wij hebben in (gemeente) veel ervaring met mobiele stembureaus (tram, bus, pop-up, etc.). Wij verwachten dat alleen porto cabins geschikt zijn te maken voor de 1,5 meter afstand. Porto cabins zijn duur (7,5K per porto cabin), beperkt beschikbaar en ook niet overal in de openbare ruimte te plaatsen. Deze oplossing kunnen we dus slecht beperkt inzetten.
- We budget afhankelijk zijn van de raad en onderzocht moet worden op welke locaties dit wel/niet mogelijk is
- We dit specifiek willen inzetten op locaties zoals verzorgingstehuizen, waarbij dan alleen de bewoners van dat tehuis welkom zijn (binnen een aantal uur). In beperkte mate, omdat een mobiel stembureau opbouwen en afbreken tijd en materiaal kost.
- We hebben al één mobiel SB bij verpleeghuizen. Maar het probleem is de locatie, zijn onvoldoende voorhanden.
- We ook dit goed zullen moeten onderzoeken in een mobiel stembureau zal de 1,5 meter ook lastig te handhaven zijn en ook de kosten die hier aan verbonden zijn om dit breed in te zetten zullen flink oplopen.
- Wij hebben al een mobiel stembureau dat 4 locaties bezoekt. Eén of twee extra is waarschijnlijk wel te realiseren. Vraag is wel hoe het ministerie dat praktisch ziet? Rondrijdende bus?
- Ze beperkt beschikbaar zijn. NB: 1,50 m afstand bewaren is in dit geval erg lastig en capaciteit (aantal kiezers per minuut) is laag. Betere optie is inzet van een verkiezingstaxi.

7/9. Mobiele stembureaus zouden behulpzaam kunnen zijn om kiezers die niet naar een regulier stemlokaal kunnen komen toch te kunnen laten stemmen. Is het uitvoerbaar dat bij de komende Tweede Kamerverkiezingen in uw gemeente mobiele stembureaus worden ingesteld? – Nee, dat is niet uitvoerbaar, omdat...

- 1,5 meter is niet haalbaar, mobiele stembureaus zijn te klein
- 2 mobiele stembureaus (7 locaties), onder andere bij NS kleine beschikbare ruimte en kiezers willen snel kunnen stemmen.
- Daar 1,5 meter afstand houden nagenoeg onmogelijk is.
- De afgelopen jaren maakte (gemeente) gebruik van een oplegger/trailer combinatie als mobiel stemlokaal. De ruimte in de trailer is heel beperkt. De breedte is zodanig dat het niet mogelijk is 1,5 meter afstand tot andere personen te houden.
- De gemeente geen geschikt voertuig heeft om als mobiel stembureau in te richten.
- De ruimte in mobiele stembureaus is altijd heel beperkt én de toegankelijkheid laat te wensen over. We moeten reëel zijn: we kunnen onmogelijk met alle criteria én de Corona maatregelen rekening houden.
- Dit hoge kosten met zich meebrengt, daarnaast zal in veel gevallen ook hier de ruimtes te klein zijn om de anderhalve meter afstandsregel toe te passen
- Dit zie ik als een soort ijscowagen, hoe zou dat georganiseerd kunnen worden, voor de hele stad (gemeente)?
- Er geen enkel budget ter beschikking is.
- Er wellicht geen budget voor is
- Geen budget, niet voldoende stembureauleden en afstand in mobiel stembureau lijkt ook niet handhaafbaar.
- Gelet op de afmetingen welke deze zouden moeten hebben is dat niet uitvoerbaar.
- Gelet op de grootte van een mobiel stembureau is de anderhalve meter afstand niet haalbaar
- Gelet op de grote van een ruimte is de 1,5 meter niet uitvoerbaar.
- Gezien de kosten dat een mobiel stembureau meebrengen.
- Gezien de uitgestrekte geografische ligging van onze gemeente (15 kernen/dorpen) zouden we meerdere mobiele stemlokalen moeten inrichten. Dit is financieel niet haalbaar tenzij er een bekostiging komt vanuit de Rijksoverheid.
- Handhaving van 1,5 m afstand tussen stembureauleden onderling en de stemhokjes in ons mobiel stembureau niet te realiseren is.
- Handhaving van de 1,5 meter tussen stembureauleden onderling en de stemhokjes is in ons mobiel stembureau niet te realiseren.
- Het vervoer van deze kwetsbare groep kiezers naar het mobiele stembureau is een risico. Daarnaast is het complex om het mobiele stembureau Covid-19 proof in te richten.
- Ik verwacht daarvoor niet voldoende stembureauleden te kunnen vinden.
- Ik voorzie problemen bij de bezetting van deze extra stemlokalen, die vaak ook zo klein zijn dat alleen buiten wachten een optie is. Hoe te handelen met slecht weer?
- Ik zou toch zeggen van niet. De extra kosten die hiermee gemoeid zijn is een punt, verder zou juist voor degenen die niet kunnen komen het instappen in het mobiele bureau een heikel punt zijn. En een mobiel stembureau zal nooit het aantal stemmers kunnen opvangen die niet naar de desbetreffende bureaus kunnen komen.
- In een mobiel stembureau is naar onze mening de 1,5 meter regel niet mogelijk.
- I.v.m. richtlijnen RIVM (niet meer dan 2 personen in het vervoersmiddel)
- Naar onze mening een mobiel stemlokaal kleiner van afmeting is. En dat hierdoor nog minder afstand bewaart kan worden(+ventilatie).
- Niet mogelijk is om 1,5 meter afstand te houden in een klein busje of vrachtwagen. Het is ook maar de vraag of die vervoermiddelen waarin dat wel zou kunnen, beschikbaar zijn.
- Ook de mobiele stembureaus zullen moeten voldoen aan de RIVM richtlijnen qua afstand 1 1/2 meter en hygiëne. De mobiele stembureaus met bijbehorende parkeerplekken etc. zullen een behoorlijke ruimte in beslag nemen. De ruimte voor plaatsing ontbreekt in onze gemeente. Kostenaspect speelt ook een rol i.c.m. de arbeidsintensiviteit.
- Ook hier de 1.5 meter van toepassing is en dat zou 1 persoon per keer inhouden. De rest moet dan in maart buiten wachten? Gezien de leeftijd of beperking van diegenen die niet naar een regulier bureau kan gaan lijkt dit me niet wenselijk
- Ook i.v.m. met veiligheids- en covid-voorschriften geen 1,5 meter regel mogelijk.
- Te veel praktische problemen, geschikt voertuig moeilijk te vinden, toegankelijkheid is slecht

- Uit ervaring blijkt dat er in de praktijk weinig gebruik wordt gemaakt van mobiele stembureaus. Dus ik verwacht niet dat dit een oplossing is. Verder is de gemeente (gemeente) zeer compact. Hierdoor is de toegevoegde waarde van een mobiel stembureau beperkt.
- Weinig plekken om in de gemeente (gemeente) mobiele stembureaus te laten rijden en neer te zetten
- Wij de middelen hier niet voor hebben en de verwachting is dat de kiezers hier geen gebruik van gaan maken. Zijn trouw aan hun eigen stembureau.
- Wij geen mobiele stembureaus hebben en wij vragen ons af of deze dan geschikt is op 1,5 meter regel

---

8/9. Indien u van mening bent dat de toepassing van COVID-19 maatregelen meerkosten met zich meebrengt dan kunt dat hier aangeven. – Anders, namelijk

---

- Aanschaf extra materialen voor toegankelijkheid stembureaus en borging RIVM maatregelen
- Aanschaf grote portocabin i.p.v een kleine, extra materialen voor hygiëne zoals desinfectiemiddelen, vingerhoedjes voor het tellen, aanschaf extra verwijs- en informatieborden etc.
- Budget voor: - extra ambtelijke inzet voor o.a. werving extra stemlocaties - extra inzet vrijwilligers en beveiliging (niet zijnde stembureauleden of tellers) op stemlocaties - ontwikkelen training vrijwilligers - veiligheids- en beschermingsmaatregelen voor stembureau medewerkers en kiezers - extra stembureau materiaal - extra communicatie richting burgers - extra transport voor het extra materiaal - voorkomen piekbelasting, ontwikkeling van functionaliteit om drukte op stembureau weer te geven
- De COVID-19 maatregelen brengen meerkosten met zich mee, zoals de uitvoering van extra maatregelen, de extra inzet van beveiliging of gastvrouwen en -heren, het ontsmetten, bestickering etc. Indien er minder stemlocaties worden ingezet levert dat ook een besparing op. De kosten en besparingen zouden tegen elkaar kunnen wegvallen.
- De verwachte meerkosten heeft betrekking op: extra inzet vrijwilligers en beveiliging, ontwikkelen training vrijwilligers, veiligheids- en beschermingsmaatregelen voor vrijwilligers en burgers, stembureau materialen, alternatieve/ruimere stemlocaties, eventueel tellen briefstemmen en CSO, verkiezingsorganisatie, communicatie richting burgers, transport, logistieke proces, voorkomen piekbelasting: bijv. realtime druktemeter.
- Grotere stemlokalen, publicatieborden, desinfectiemiddelen, centraal tellen, meer werkuren op alle fronten, extra inhuurpersoneel ter ondersteuning, fysieke hulpmiddelen zodat afstand gecreëerd kan worden.
- Het merendeel van onze stembureauleden zit in de kwetsbare doelgroep. We zouden dus eventueel uitzendbureaus moeten inschakelen voor het stembureauleden en dat is aanzienlijk duurder.
- Ingeval verkiezingen over 2 dagen gespreid kosten van beveiliging
- Inzet extra personeel voor regulering kiezersstroom en voor hygiënische maatregelen (schoonmaken stemhokjes en potloden)
- Inzet hosts bij stemlokalen zowel binnen en buiten, eventueel inzet mobiele stembureaus,
- Kost meer tijd om in te richten, wellicht extra gastman/vrouw nodig om alles in goede banen te leiden. Extra ruimten afhuren voor teller, die meer afstand moeten houden. Extra kosten bij 21 stemlokalen € 10.000.
- Kosten communicatie Covid-maatregelen stembureaus (publicaties voorlichtingsmateriaal, stickers, belijningen etc.) Daarnaast kosten hygiëne middelen (zuilen, tissues, desinfectiemiddelen)
- Kosten voor beschermingsmaterialen leden/ kiezers: handschoenen, mondklappers/gelaatsschermen, plexiglaswanden, handgel, reinigingsmiddelen etc.
- Meer kosten voor de aannemer om alles op orde buiten de stemlokalen in te richten.
- Meerkosten in uren voor de voorbereiding van de verkiezingen, publicatiekosten
- Meerkosten personele inzet (ontvangst/ regelaar bij binnenkomst, transport, verkiezingsorganisatie), meerkosten voorlichting/ communicatie
- Meerkosten personele inzet (transport, verkiezingsorganisatie), meerkosten voorlichting/communicatie
- Meerkosten voor de inname van proces-verbalen op het raadhuis 's avonds en verwerken uitslagen
- Meerkosten voor het verwerken van de uitslagen en het inname proces van de proces-verbalen voorzitters 's avonds op het raadhuis
- Meerkosten voor stemlokalen, stemlocaties (aanbrengen looproutes en spatschermen, reinigingsmiddelen), stembureau bezetting (waaronder reinigingsmedewerker), portocabines, meer inspanning voor voorlichting en sociale media. Extra kosten voor separate stemhokjes.
- Meerkosten voor: extra inzet mobiele stembureaus, extra kosten schoonmaken stemlocaties, mogelijk aanbrengen van overkappingen voor wachtenden buiten.
- Meerkosten zijn nog niet in beeld. Maar als er ook ontsmettingszuilen, kunststof schermen en vergelijkbare voorzieningen ingezet moeten worden zal dit geheel forse meerkosten tot gevolg hebben.
- Te denken valt aan kosten van toezichhouders en materialen ter bescherming van de stembureauleden.
- We zullen extra personeel moeten inzetten om ervoor te zorgen dat we zoveel mogelijk van de ongeschikte en/of afgevalen stembureau locaties kunnen vervangen. Ditzelfde geldt voor extra personele inzet voor de werving, selectie en training van nieuwe stembureauleden. Daarnaast verwachten we extra kosten kwijt te zijn voor beveiliging van de locaties (handhaving coronamaatregelen) en de aanschaf van beschermingsmiddelen voor stembureauleden. Voorts zullen extra kosten moeten maken voor de huur van extra locaties voor het alternatieve tellen (tellen van stemmen waarbij er normaalgesproken op locatie niet geteld kan worden (zoals op de stations) of door coronamaatregelen niet geteld kan worden. We verwachten namelijk dat het tellen van de stemmen nog

meer ruimte vraagt om de 1,5 meter afstand te kunnen borgen. Tot slot zijn we ook meer geld kwijt voor de huur van een geschikte locatie om de backoffice te kunnen inrichten op de verkiezingsdag.

9/9. Heeft u suggesties/ideeën over de wijze waarop, indachtig de COVID-19 maatregelen, de stemlokalen kunnen worden ingericht en het tellen van de stemmen kan plaatsvinden? U kunt die hier vermelden.

- Stemlokalen moeten extreem groot zijn om dit goed in te kunnen richten en bijkomstig is dat voor ruimtes die wel groot genoeg zijn er vaak maar één (smalle/normale) toegangsdeur aanwezig is en de toegankelijkheid moet ook worden gewaarborgd voor mensen met een beperking. Enige alternatief is confisqueren van grote zalen/ruimtes/gebouwen en hopen dat deze genoeg verspreid over de gemeente zijn gesitueerd en toegankelijk. Stemmen tellen: digitaal tellen via een scanner (niet digitaal stemmen). Handmatig tellen is binnen de 1,5 meter met zoveel partijen (Tweede Kamer) niet te doen, laatste TK17 was met die grote stembiljetten zonder corona al niet te doen...
- - 1.5 meter tussen stembureauleden. - strepen en markeringen voor de wachtende kiezers - schermen voor de stembureauleden - mondkapjes en of spatschermen/brillen stembureauleden - filtersystemen/schermen voor het wegfilteren van de aerosooldeeltjes (momenteel 4 in onze raadszaal geplaatst en 4 bij de balies) zie tv programma Monitor - handgel overal te plaatsen - handschoenen stembureauleden (aanpakken stemkaarten) - meerdere pauzes inlassen om masker af te zetten en handen te wassen
- Digitaal stemmen! (beter voor het milieu) Alles is mogelijk met DIGID waarom niet stemmen. Voor degene zonder DIGID (ouderen) de mogelijkheid om per brief te stemmen. - stemcomputer inzetten, sneller en minder ruimte in beslag, tellers zijn niet nodig - schriftelijk stemmen - verplaatsen naar een latere datum in een warmere maand (mei/juni) i.v.m. buiten wachten. - beschikbaarheid alle scholen d.m.v. verplichte studiedag of in een schoolvakantie plannen - het tellen van de stemmen met behoud van 1,5 meter afstand is bijna niet haalbaar - bij te lange wachtrijen buiten zullen mensen eerder afhaken, hierdoor lagere opkomst - BOA gedurende de hele dag inzetten per locatie - geen openbare telling - verzorgingstehuis/bejaardenhuizen niet toegankelijk voor iedereen, een mobiel stembureau inrichten voor de bewoners, mits er beschikbare ruimte voor is. Hoe wordt omgegaan met de stembureauleden en het risico op besmetting.
- Elektronisch tellen van stembiljetten invoeren. - Waarom geen pilot met allemaal elektronisch voor deze verkiezing? Als je stembureaus opent heb je heel veel inwoners die op pad moeten om te gaan stemmen. Waarom niet overschakelen op digitaal stemmen, waarop dit meerdere dagen kan plaatsvinden. Daarnaast enkele stembureaus bemensen voor de inwoners die absoluut niet digitaal kunnen/willen stemmen? De stembureaus zijn dan 1 dag open. Inwoners kunnen van te voren aangeven waar ze voor kiezen.
- Onderzoek in elk geval ook de mogelijkheden van digitaal stemmen - Spreiding over paar dagen, zodat je beperkt aantal lokalen meerdere dagen kunt gebruiken - Toezichthouders binnen en buiten gebouw - Schoonmaken stemhokje en potlood na elke stem?
- Onderzoek het maken van verkiezingsstraten, onderzoek de mogelijkheden van verdergaande digitalisering
- 1 of 2 stemhokjes per stemlokaal o.a. beschermende maatregelen zoals handschoenen voor stembureauleden en plexiglas bij tafel stembureauleden
- Geen reguliere stemlokalen, maar inrichten van sporthallen/gymzalen met stemstraten zoals bij de vaccinaties. Hierbij is het routeringsprobleem opgelost (eenrichtingsverkeer). NB: het routeringsprobleem van de kiezers is de grootste bottleneck. Vrijwel alle stemlokalen gebruiken dezelfde deur als in- en uitgang. 2. Inzet schermen, markeringstekens, gebruik handschoenen etc. 3. Tellen: tellen (op partijniveau) op het stembureau gaat langer duren i.v.m. Corona-richtlijnen. Dit betekent ook dat de voorlopige uitslagen later bekend worden dan gebruikelijk. Veiligheid/gezondheid en zorgvuldigheid gaat boven snelheid. Bij het centraal tellen is 1,50 m goed te organiseren. 4. Voorkomen van drukte en pieken bij de stembureaus: - het spreiden van de verkiezing over meerdere dagen - briefstemmen
- Het zou ons (gemeente) enorm kunnen helpen om op zeer frequente basis hierover met BZK van gedachten te kunnen wisselen. De Kieswet is vaak een beperkende factor* en het is ons niet altijd duidelijk in hoeverre het haalbaar is om af te wijken. We hebben in (gemeente) veel doe- en denkkracht en bovendien vaak een innovatieve blik (zie bijvoorbeeld de app om de wachtrij inzichtelijk te maken). We helpen graag mee in het uitdenken en ontwikkelen van innovatieve oplossingen. *Is het bijvoorbeeld haalbaar om een eenmalige uitzondering te regelen voor de verplichte rode kleur? In dat geval kunnen we kiezers vragen om te stemmen met een zelf meegebrachte pen of potlood. Dit scheelt een fortuin aan het aanschaffen van potloodjes of het inhuren van een extra stembureau lid dat de hele dag de potloden desinfecteert.

- Bij een tweede golf coronabesmettingen zijn mogelijk bejaarden/verzorgingshuizen niet beschikbaar als stemlokaal. Dit zal tot grote(re) problemen kunnen leiden, zeker als we kort van tevoren pas worden geconfronteerd met het feit dat een stemlokaal niet beschikbaar is.
- Briefstemmen, Stemcomputer invoeren, Digitaal stemmen, Centraal de stemmen tellen de volgende dag,
- De inschatting is dat het onder de huidige maatregelen vrijwel onmogelijk zal zijn om het reguliere stemproces doorgang te laten vinden. De verwachting is dat het aantal beschikbare stemlokalen veel geringer zal zijn dan bij de voorgaande verkiezingen. Dat heeft weer veel grotere aantallen kiezers per stembureau tot gevolg waardoor ook daar de 1,5 meter onder druk zal komen te staan. Versneld invoeren van een vereenvoudigd stembiljet én mogelijkheden voor elektronisch tellen van de stembiljetten zou enige druk weg kunnen nemen. Centraal tellen de volgende dag is bij het huidige stembiljet niet haalbaar. Er moeten te veel mensen op een beperkte ruimte aan de slag bij dit centraal tellen. Gedacht zou kunnen worden aan vooraf toegewezen tijdssloten voor het uitbrengen van de stem op een vooraf aangewezen stemlokaal. Stemmen bij bureau X tussen 07:30 en 8:00 uur. Maar ook daarvoor is een vergaande wijziging van de kieswet nodig. En de verwachting is dat de opkomst dan erg laag is. Waarschijnlijk is het meest realistische scenario om de komende verkiezing geheel via briefstemmen te laten verlopen.
- DIGITAAL stemmen bv via DigiD, per brief stemmen en per kern maar 1 stembureau operationeel hebben. In deze tijd van digitaal werken is het onbegrijpelijk dat de verkiezingen nu nog steeds met een papier en een rood potlood gehouden moeten worden! Iedereen moet nu thuiswerken, vergaderen via teams etc. De meeste zaken van inwoners kunnen tegenwoordig online geregeld worden.
- Digitaal stemmen d.m.v. QR code op stempas en inloggen met DigiD/ stemmen d.m.v. stemcomputers waardoor het tellen zo gebeurd is/ tellen d.m.v. telmachines
- Digitaal stemmen mogelijk maken. Is ook opkomstbevorderend! Stemcomputer zodat sneller een stem uitgebracht kan worden! Betere en snellere doorstroming! Briefstemmen/ beveiligd stembiljet voorafgaand aan verkiezingsdag ter beschikking stellen zodat invulling in stemlokaal niet nodig is.
- DIGITAAL STEMMEN! Alles is mogelijk met DigD waarom stemmen niet, er komen nog 3 verkiezingen met hetzelfde probleem dus nu is het moment om actie te ondernemen voor de toekomst. Bij geen DigD schriftelijk stemmen. STEMCOMPUTERS WEER TERUG!!!!!!!!!!!! SCHRIFTELIJK STEMMEN! Verplaatsen naar juni voor warmer weer, i.v.m. lange rijen en buiten staan. Studiedag voor alle leraren, kinderen vrij, zodat de scholen beschikbaar worden voor de verkiezingen (meerdere lokalen). Tellen van de partijen op het stembureau met 1,5 meter is op heel veel locaties niet haalbaar. Scholen en bejaardentehuizen willen misschien hun locatie niet meer beschikbaar stellen vanwege Corona, is nog onzeker! Grote opkomst, nu al te veel stemmers in 1 stemlokaal en bij de Tweede Kamerverkiezingen nog meer, kans dat kiezers afmaken en dat kan de uitslag beïnvloeden. Standaard BOA's bij stemlokalen voor de hele dag! Geen mogelijk voor toeschouwers bij het tellen. Stembureaus zijn openbaar en voor iedereen toegankelijk om te stemmen maar hoe zit het nu, zijn dan alleen voor de bewoners toegankelijk en willen bejaardentehuizen nog wel een stembureau blijven, worden? Wat met de stembureauleden?
- Digitaal stemmen! M.b.v. digiD En als het dan toch nog op papier moet: Stemhokjes uit elkaar plaatsen, alle Covid-maatregelen treffen zoals 1,5 meter, desinfectie, looproute; plexiglasschermen voor SB leden Misschien een soort van toegangsdosering m.b.v. "verkeerslichten" bij de ingang want lang niet overal zijn gescheiden ingang- en uitgangroutes mogelijk.
- DIGITAAL STEMMEN, alles met DigiD behalve stemmen. Nu actie hierop ondernemen gelet op de toekomst. Kiezers zonder DigiD (ouderen) de mogelijkheid moeten hebben om per brief te stemmen. Digitaal stemmen is ook beter voor het milieu!! STEMCOMPUTERS weer inzetten. Schriftelijk stemmen Verplaatsen naar een latere datum i.v.m. weersomstandigheden, bijvoorbeeld eind mei/begin juni Verplichte studiedag voor leraren waardoor scholen verplicht hun locatie beschikbaar moeten stellen voor inrichten van 1 of meer stembureaus. Het verplicht tellen van de stemmen op partijniveau is niet haalbaar met anderhalve meter afstand. Geen toeschouwers bij tellen. Het overgrote deel van de stembureaus in (gemeente) zijn gesitueerd in scholen en verzorgingstehuizen. Wij gaan er nu al vanuit dat deze locaties geen ruimte beschikbaar stellen vanwege de Corona maatregelen. In de gemeente zijn er weinig tot geen alternatieve locaties. Stemlokalen zijn openbaar dus hoe zit het dan met de toegankelijkheid van een stembureau in een verzorgingstehuis vanwege de Corona maatregelen. Willen verzorgingstehuizen nog wel ruimte beschikbaar stellen. Wellicht alleen voor eigen bewoners maar wat zijn dan de eisen voor stembureauleden. In (gemeente) is de opkomst altijd boven het landelijke gemiddelde, Door te verwachte rijen van kiezers bij een stembureau, zullen wellicht veel kiezers afhaken en kan dit de verkiezingsuitslag beïnvloeden. BOA's inzetten gedurende hele dag per locatie.
- Digitaal tellen van de stemmen via scanner (is dus niet digitaal stemmen). Handmatig tellen met 1,5 meter is niet te doen met de grote vellen stembiljetten (veel partijen en kandidaten)! Locaties moeten groot zijn om het goed in te kunnen richten, op de juiste plekken in de stad zijn gesitueerd en toegankelijk zijn. Suggestie is dat er een landelijke maatregel komt om gymzalen en sporthallen

verplicht ter beschikking te stellen (met compensatie) voor deze verkiezing, zodat je niet als gemeente afhankelijk bent van de medewerking van sporthal-beheerders/besturen etc.

- Digitale stemopneming in grote ruimten (sporthallen?) Extra reinigingsmedewerkers aanwijzen per locatie voor ontlasting van de stembureauleden. Dubbele bezetting stembureau om doorstroom kiezers te kunnen laten plaatsvinden Tijdige en volledige voorlichting, richtlijnen en beleid voor gemeenten vaststellen zodat niet iedereen zelf het wiel hoeft uit te vinden.
- Dit is het moment om digitaal stemmen mogelijk te maken achter DigiD, of in ieder geval elektronisch te gaan tellen. Briefstemmen zou ook een mogelijkheid zijn om de druk op de stemlocaties te verlagen. De vraag is ook of de ruimte in de stemlokalen voldoende is om de stemopneming goed te kunnen uitvoeren met inachtneming van alle maatregelen. Centraal tellen (zonder het tellen op partijniveau door de afzonderlijke stembureaus) zou hiervoor een oplossing kunnen zijn. De voorlopige uitslag op partijniveau zal dan iets later bekend zijn.
- Een open deur: maar elektronisch stemmen of via DIGID. Vraag 7 kon ik alleen maar JA invullen. We zullen zeker meer mensen (kosten) nodig hebben om alles in nette 1,5 banen te leiden.
- Elektronisch verwerken van de telling, kleinere stembiljetten
- Er is de laatste jaren veel veranderd: eisen kennis (digitale leeromgeving), extra toezicht (meerdere personen in een hokje), toegankelijkheid stemlokalen volgens VN-Verdrag. En nu de extra Covid-19 maatregelen. Samen met deze drukke Tweede Kamerverkiezing verwacht op sommige momenten chaos, die niet te voorkomen is zonder weer extra stembureauleden. Deze zijn bijna niet meer te krijgen. Het inzetten van digitale middelen (tellen) en briefstemmen van eenieder zou de verkiezingsdag kunnen vergemakkelijken. Verkiezingen spreiden over twee dagen!
- Gebruik van kleine portocabins is niet meer mogelijk en op bepaalde locaties zal er geen ruimte zijn voor een grotere portocabin (extra kosten). Normaal gesproken willen scholen de toegangsdeuren zoveel mogelijk gesloten houden, hier zal ook rekening mee gehouden moeten worden voor de doorstroming in de stemlokalen.
- Geld/beschermende middelen beschikbaar stellen door overheid. Verplichtingen ook bij de kiezers neerleggen (bv. mondkapjes, handschoenen, eigen rode potlood meebrengen). Mogelijkheid digitaal stemmen stemcomputers weer invoeren. Kleinere stembiljetten. Max aantal kandidaten van 50 terugbrengen naar lager aantal stemmen per brief. Ook als je in Nederland woont meer onder de aandacht brengen door overheid en lokale overheid mogelijkheid (onderhandse) volmachten. Stemlokaal alleen toegankelijk voor kiesgerechtigden (bv niet je hele gezin meenemen)
- Gelet op het beperkt aantal stembureaus zouden de verkiezingen over meerdere dagen verspreid moeten worden. Voor het tellen zou een elektronisch systeem noodzakelijk zijn. Tellen op de huidige wijze met de grote vellen is niet uitvoerbaar op 1 1/2 meter.
- Het inrichten van een x-aantal grote stemlokalen op strategische plekken in de gemeente; het eenmalig verhogen van het aantal volmachten (in strijd met wetsvoorstel echter nood breekt wet); de verkiezing verdelen over 2 dagen waardoor de drukte meer gestuurd kan worden; het sluiten van de scholen op 17 maart 2021 zodat wij deze kunnen gebruiken als stemlokaal. (De scholen voldoen immers al aan alle voorwaarden). Tevens willen wij aandacht vragen voor ruimere termijnen i.v.m. het vaststellen van uitslag en het inleveren van de documenten. Ook rekening houdend met het centraal tellen. I.v.m. corona zal dit ook meer tijd eisen dan in het verleden en toen was de tijd al krap.
- Iedere stemmer zijn eigen potlood (meenemen na gebruik), meer hokjes (maar dan heb je ook meer ruimte nodig), meerdere mobiele stembureaus, meer stembureauleden (o.a. om de hokjes en de stembus telkens te ontsmetten), stembureauleden handschoenen en mondkapjes verstrekken, tellers ook. Tellen wordt sowieso een uitdaging; (gemeente) heeft amper een ruimte beschikbaar om alle stemmen centraal te tellen met minstens anderhalve meter afstand. Tenzij we er langer over mogen doen en dus alle termijnen (van vaststellen zowel onze eigen stemmen als voor ons als Kieskring) ruimer worden genomen. Binnen de gestelde termijnen c.q. tijden alles opleveren gaat voor grote problemen zorgen. T.a.v. het buiten wachten: het is maart dus vaak koud en regen. Dat zal er voor zorgen dat kiezers soms zullen afhaken.
- Ik denk dat de stembureauleden d.m.v. plexiglasschermen zijn af te schermen van de kiezer en van elkaar. Looproutes (als er voldoende ruimte is) 'wegwerp/meegeef' potloden, alcoholzuil voor gebruik bij binnenkomst, bestickering, stemhok ontsmetten na iedere stemmer, maximum aantal kiezers in stemlokaal toelaten etc. Maar eerlijk gezegd wordt het dan nog steeds een enorme klus. De Tweede kamer verkiezingen zijn al druk, met vaak wachtrijen. Als deze wachtrij op 1,5 meter van elkaar moet staan, plus een tragere doorloop in het stembureau door ontsmetting etc., dan staan er straks meters mensen in de rij. Vooral ook als er gebruik gemaakt moet gaan worden van lokalen waar meerdere stembureaus worden ingericht. Hoelang is een stembiljet mogelijk besmettelijk? Kan er 's- avonds direct na 21.00 uur een voorlopige uitslag worden opgemaakt of moeten de stembussen eerst 72 uur in quarantaine om het virus te doden? Om een stembiljet te tellen wordt deze minimaal 5 x aangeraakt (uit de stembus/uitvouwen/ sorteren/1e keer tellen en 2e controle tellen). Als de biljetten eerst in quarantaine

kan er geen proces-verbaal worden opgemaakt en is er geen voorlopige telling/uitslag etc. Dat betekent ook iets voor de opslag van de stembiljetten. Dat mag wel op een geheime plek om vandalisme te voorkomen. Het tellen van de stembiljetten op 1,5 meter afstand wordt ook een uitdaging. De enorme aantallen stemmen die uitgebracht worden voor de Tweede Kamerverkiezingen, de grootte van het stembiljet en het aantal deelnemende partijen, inclusief het lopen van de tellers met de stembiljetten bij het sorteren naar de juiste stapel per partij. De ruimte in het stemlokaal lijkt me daarvoor te klein, laat staan als deze ruimte gevuld moet worden met tafels om de stemmen te kunnen uitvouwen etc. Een aantal jaar geleden hebben we extra locaties ingezet om de druk op bepaalde stembureaus te verlagen. Helaas hielp dit niets. Mensen zijn toch geneigd naar hun eigen bekende stembureau te gaan. Als voorbeeld had een centraal gelegen stembureau 1600 stemmen te tellen, het stembureau daarnaast 1400. Het nieuwe ingezette stembureau op ca 300 meter afstand 450 stemmen. En het stemlokaal in dezelfde wijk maar meer aan de buitenrand waar 2 stembureaus werden ingericht hadden gezamenlijk 1100 stemmen. Ondanks een extra communicatie campagne bleken kiezers lastig te sturen. Lokalen niet inzetten en nieuwe locaties gebruiken helpt wel, maar geschikte lokalen zijn nou eenmaal niet altijd voorhanden. Ik weet dat de kans nagenoeg nihil is, maar kijk aub in hoeverre het mogelijk is te stemmen via DigiD of briefstemmen. Kiezers hebben dan de keuze of zij naar een stembureau komen of dat zij thuis stemmen. Ik vermoed dat we dan ook veel minder stembureaus kunnen inrichten. Verder hoop ik dat er in oktober wel bekend is met welke maatregelen we rekening moeten houden. We moeten als gemeente die tijd wel nodig om zaken goed te kunnen regelen.

- Ik voorzie problemen: hoe overhandig je de stempas; identiteitsbewijs en het stembiljet? Met een vlindernetje? Maken we het ID bewijs schoon en de potloden ook na elk gebruik? Hoe help je een kiezer in het stemhokje? Sturen we kiezers weg waarvan we vermoeden dat ze ziek zijn? We moeten afspraken maken over de looprichting en het gebruik van het stemlokaal met de overige reguliere gebruikers van de locaties bijvoorbeeld ouderen; leraren en leerlingen. Het tellen van grote stembiljetten is altijd al een uitdaging en dat zal het nodige improvisatie vragen want daarvoor zijn er meer mensen in een grotere ruimte nodig die nauw en dichtbij samen moeten werken. Als het tellen over meerdere ruimten verdeeld zou kunnen worden, kan de voorzitter niet toezien op het telproces. Er kunnen er tevens toeschouwers bij aanwezig zijn die afstand moeten houden en als het ergens niet helemaal volgens de richtlijnen verloopt hun opmerkingen via Social Media de wereld in helpen. De proeven die er worden gedaan voor een kleiner stembiljet en andere (tevens digitale) telmethode intensiveren en uitproberen bij de herindelingsverkiezingen in november teneinde daar in maart toe over te kunnen gaan. Never waste a good crisis!
- In alle stembureaus alleen de totaal uitslag vaststellen en later centraal tellen organiseren door ambtenaren.
- In de meeste locaties zijn meerdere ruimtes beschikbaar. In (gemeente) wordt standaard al een 2e telruimte gereserveerd (vaak ruimtes die 's avonds wel en overdag niet beschikbaar zijn). Hierdoor kan meer spreiding plaatsvinden. Afhankelijk van de gekozen telmethode betekent dit waarschijnlijk wel de inzet van meer tellers
- In ieder geval grotere stemlocaties beschikbaar stellen. Een gastvrouw/heer bij de deur installeren om de kiezers te begeleiden. Tellen van de stemmen heel gestructureerd laten plaatsvinden. Wellicht centrale telling. Ik blijf het een uitdaging vinden. Misschien moeten de verkiezingen over meerdere dagen worden uitgespreid en uitstel van de verkiezingen vind ik ook een optie. Tot slot, hoe mooi zou het zijn, wanneer de mogelijkheid van digitaal stemmen wordt onderzocht/ingevoerd.
- In ieder geval spatschermen tussen de stembureau leden in. Vooral niet de openingstijd op 1 dag verlengen van de stemlokalen. Geeft de gemeente gelegenheid om bij te komen van zo een dag. Dus centraal tellen als dat al kan op bijvoorbeeld de maandag erna. Net zoals Europees Parlement.
- In plaats van een opstelling van de stembureauleden en de stemhokjes bij elkaar zou je kunnen denken aan een opstelling per "unit". Dus 1 stemhokje met 1 stembureau lid ernaast. Vergt wel een omslag in het denken omdat alle taken dan door 1 persoon moeten worden uitgevoerd. Dus één wachtrij (1,5 m) en dan wachten op het eerstvolgende vrije stemhokje (kassaidee). Maak gebruik van de juridische mogelijkheid van uitstel van deze verkiezing. Gebruik de vrijgekomen tijd voor het versneld doorvoeren van een totaal nieuwe manier van stemmen. (Maak briefstemmen mogelijk of toch digitaal...) Door de Corona maatregelen van nu is er een enorme hoeveelheid van mogelijkheden ontstaan op het gebied van communicatie en op afstand werken en vergaderen. Maak gebruik van die kennis en mogelijkheden.
- Inrichten stemlokalen: gros huidige stemlokalen is ongeschikt. Alternatieve locaties niet voorhanden. Tellen stemmen: In huidige locaties is tellen onmogelijk met meerdere tellers Alternatief zou zijn om direct na 21.00 u de gesloten stembussen te vervoeren naar grote tellocatie. Dit is overigens strijdig met de Kieswet.
- Inrichting van de stemlokalen moet met voldoende beschermingsmiddelen (zoals plexiglasschermen, desinfecterende middelen, looproutes, aparte in- en uitgangen, gastheren/vrouwen om de kiezer te wijzen op plicht tot desinfectie van de handen en afstand te houden). Tellen van de stemmen moet ook met meer ruimte en dat wordt mede gezien de grootte van het stembiljet ook nog lastig in de

beschikbare ruimtes. Het beste zou zijn om gebruik te maken van een kleiner stembiljet wat elektronisch geteld kan worden. Briefstemmen mogelijk maken voor alle kiezers. Bij Centraal tellen de verplichting om 's avonds op partijniveau te tellen, af te schaffen en alles de volgende dag te tellen. Hierdoor hoeft er niet op het stembureau geteld te worden en zijn er meer stembureaus geschikt om te stemmen.

- Invoeren van digitaal stemmen. Suggestie: De verkiezingen vinden plaats in maart. In zijn algemeenheid al een periode van griep en verkoudheid, niet lekker voelen, snotneus etc. Het is niet uit te sluiten dat, zolang er nog geen vaccin beschikbaar is, net als dit jaar in maart het Coronavirus (weer) toeslaat en er mogelijk weer een lock-down komt. We zien nu aan het begin van de zomerperiode, dat het openbare leven weer wordt opgepakt en het virus (met alle maatregelen die nog steeds gelden) beheersbaar is geworden. In dat kader stel ik voor om de verkiezingen 3 maanden uit te tellen. Dus tot medio juni 2021. Dat valt ook nog voor de vakantieperiode, zodat iedereen in staat is zijn/haar stem uit te brengen.
- Met de COVID-19 maatregelen in acht genomen is het bijna niet mogelijk om een goede, eerlijke verkiezing te organiseren. Onze suggestie is toch om digitaal te kunnen stemmen of per brief.
- Mijn suggestie is het verplaatsen van de verkiezingen naar de maand mei. In mei is het warmer en voor kiezers minder een probleem om buiten te wachten. Daarnaast zou het mooi zijn om extra geld te ontvangen voor het inrichten van locaties. Er moeten veel materialen worden aangeschaft om de veiligheid van stembureauleden en de kiezers te waarborgen. Denk aan plexiglasschermen tussen leden. Of handgelapparaten bij alle ingangen. We kunnen ons ook voorstellen dat er rode wegwerppotloden worden aangeschaft om aan elke kiezer uit te reiken. Daarnaast worden er veel documenten uitgewisseld: id-kaart en stempas van kiezer aan een lid. Die vervolgens de id-kaart weer teruggeeft. Er is overdracht bij de afgifte van een stembiljet aan de kiezer. De hokjes moeten gedurende de dag extra gereinigd worden.
- Naast voldoende beschermingsmaterialen (plexischerm, mondkapjes, latex handschoenen en desinfecterende middelen) voor de stembureauleden is het gebruik van afbakeningstape en goede bewegwijzering essentieel; Bedenk de looproute van kiezers en waar kiezers zich zullen opstellen. Markeer looproutes met tape op de vloer. Houd daarbij rekening met kiezers met rolstoelen, scootmobiel en rollators. Voorkom dat zich in de ruimte wachtenden bevinden. Laat kiezers buiten het stemlokaal wachten. Zorg buiten al voor een duidelijke rij tot aan het stemlokaal. Zorg dat in die rij duidelijk en meerdere keren met afbeeldingen het proces wordt gecommuniceerd: "Toon uw ID bij 1e lid; Toon uw stempas(sen)/volmacht(en) bij het 2e lid (Voozitter), deze geeft aan u uw stembiljet(ten) en potlood; Bij het 3e lid stopt u uw stembiljet(ten) in de stembus en geeft het gebruikte stempotlood af, waarna u het stembureau verlaat via de aangegeven route". Een (roulerend) (4e) stembureau lid is gastdame/heer, die mogelijke discussies van kiezers (in de rij) voorkomt, evt. vragen van kiezers beantwoordt en/of de kiezer begeleidt. Bij het tellen is afbakeningstape een hulpmiddel voor het inzichtelijk brengen van voldoende afstand (1,5 meter). Zorg dat allen over een "eigen" rekenmachine, pen, potlood e.d. materialen, zo ook desinfecterende middelen en mondkapjes beschikken. Bij het overdragen van de stembescheiden naar het inlevercentrum: zorg dat de bestuurder en meerrijder voldoende afstand hebben en houden in de auto(-bus). NB: Bij de Tweede Kamerverkiezingen van 17-3-2021 is de gemeente (gemeente) voornemens 88 stembureaus in te zetten, waarvan 21 scholen, 2 ziekenhuizen en 8 verzorgingshuizen. Deze 31 partijen hebben al vragen aan ons gesteld of hun locatie nog gebruikt kan worden als er voor 17 maart nog geen vaccin is. Wellicht buiten de scope van het onderzoek. Toch maken wij u erop attent dat in het inlevercentrum ook rekening wordt gehouden met 1,5 meter afstand. Denk bij aan het overdragen van verkiezingsbescheiden, het inkloppen van de stemmen (4 ogen principe in osv) etc. Hartelijk dank dat wij in de gelegenheid zijn gesteld om mee te denken. Graag zijn wij ook in de toekomst daartoe bereid.
- Nee, aangezien bijna alle locaties dezelfde in- als uitgang hebben en de tellers toch redelijk dicht bij elkaar komen zou ik het eerlijk gezegd niet weten.
- Nee. Wij denken dat dit niet mogelijk is. Advies van ons is : uitstellen; stemmen per Digid of briefstemmen We voorzien grote problemen omtrent inrichting, werkbaarheid en veiligheid. De oplossingen hebben wij niet voorhanden. Willen daar wel over meedenken. Als het virus nog niet weg is tegen de tijd van de verkiezingen voorzien wij een hele lage opkomst waardoor de uitslag niet representatief is.
- Proberen zo groot mogelijke locaties te regelen, zodat de afstand zo goed mogelijk te regelen valt. Dit is onze gemeente in verschillende dorpen nauwelijks te regelen. Verder de stembiljetten met voorrang handzamer en kleiner maken, zodat het telproces minder ruimte vergt.
- (Gemeente) heeft de volgende suggesties/ideeën:
  - Verkiezingsdag verplaatsen naar zaterdag of zondag met als voordeel
    - Spreiding van belasting OV
    - Minder mensen op straat (geen reguliere werk en schooldag)
    - Studenten kunnen makkelijker ingehuurd worden (geen college) Een verkiezingsdag in het weekend lost veel problemen op. Alle scholen (klaslokalen) en gymzalen staan

dan leeg en kunnen dan volledig ingezet worden. Deze locaties hebben meer dan 100 m² oppervlak.

- Op verkiezingsdag alle scholen sluiten voor het geven van onderwijs en gymzalen, zodat deze volledig ingezet kunnen worden als stemlocatie
- Verruiming termijnen voor TK21 doorvoeren: het aantal dagen tussen de verkiezingsdag en de aanlevering aan het hoofd dan wel centraal stembureau wetende dat de nieuwe kieswet pas inwerking zal treden na TK21
- Kleiner stembiljet: minder vloeroppervlak nodig, handhaving 1,5m tussen tellers
- Druktemeter (realtime) per stembureau
- Kiezers oproepen voor een specifiek stembureau.
- Kiezers alleen per tijdslot laten stemmen.
- Centrale locaties zoals stations en funlocaties zijn mogelijk niet meer in te zetten conform de 1,5m richtlijnen. Afstand tussen kiezers is moeilijk te handhaven met veel kiezers.
- Digitaal stemmen via DigiD: geen fysieke bewegingen in de stad, geen belasting OV, geen wachtrijen et.
- Briefstemmen. De piekbelasting op verkiezingsdag door het fysiek uitbrengen van een stem wordt hiermee verlaagd. De keerzijde is echter wel dat voor het tellen van de briefstemmen een kleine CSO noodzakelijk is.
- Tellen op het stembureau Het tellen en invoeren in OSV conform 1,5m richtlijnen kost aanzienlijk meer tijd en ruimte. Het OSV invoerproces moet mogelijk opnieuw ontworpen worden. Vier-ogenprincipe bij een afstand van 1,5m is niet haalbaar.
- CSO: ook voor het organiseren van een CSO zullen de 1,5m maatregelen behoorlijke invloed hebben. Denk ook hierbij aan meer beschikbare ruimte en tijd. Een groot aandachtspunt bij het organiseren van een CSO is dat dit alle aspecten in het verkiezingsproces raakt denk hierbij aan werving, training, logistiek, locatie etc. Alle eerdergenoemde maatregelen gelden ook voor de CSO.

Samengevat: Voor het inrichten van het verkiezingsproces is in de eerste plaats op zeer korte termijn duidelijkheid nodig vanuit BZK over de richtlijnen, want alle aspecten van het verkiezingsproces worden geraakt door de te nemen corona maatregelen. De schouw van de stembureaus wordt normaliter in het voorjaar uitgevoerd. De gemeenten zijn nu in afwachting van de richtlijnen van BZK. De schouw zal uitwijzen welke locaties af gaan vallen waarna veel tijd gemoeid gaat met het zoeken van alternatieve stemlocaties. Daarnaast hebben de gemeenten op korte termijn duidelijkheid nodig, omdat het verkiezingsproces anders ingericht moet gaan worden. De werving van stembureauleden zal eerder gestart moeten worden, omdat enerzijds meer stembureauleden nodig zijn en anderzijds de werving moeizamer zal verlopen doordat er minder aanmeldingen te verwachten zijn. Veel van de eerdergenoemde alternatieven zijn kostenverhogend. BZK zal de gemeenten moeten voorzien van veiligheids- en beschermingsmiddelen of extra geld ter beschikking stellen aan de gemeenten. Deze vragenlijst bevat veel toelichtingsvelden waar alleen tekst zonder opmaak ingevoerd kon worden. Om deze reden zal ik onze uitgewerkte vragenlijst ook per mail sturen naar:

postbus.verkiezingen@minbzk.nl. voor een betere leesbaarheid. We willen hierbij nog graag benadrukken dat de gemeente (gemeente) zich graag aanbiedt als gesprekspartner voor BZK om mee te denken en te adviseren over het verkiezingsproces en nu met name over de COVID-19 maatregelen en de gevolgen hiervan op het verkiezingsproces. Alvast bedankt!

- Schermen plaatsen op de tafel voor stembureauleden. Schoonmakers die na iedere kiezer het stemhokje reinigen. Rood potlood meesturen met het stembiljet. Toezichthouders op elke locatie, die zorgen dat "eenrichtingsverkeer" wordt nageleefd. Sporthallen gebruiken met aparte in- en uitgang.
- Stemhokjes los van elkaar opstellen. Werken met mensen die als gastheer, -vrouw optreden om de logistiek te beheersen. Grote ruimten zoals sporthallen inzetten voor het vestigen van stembureaus waarbij de 1,5 afstand geborgd kan worden via de juiste indeling en looproutes (aparte ingang en uitgang). Briefstemmen introduceren, waardoor kwetsbare personen toch in de gelegenheid zijn om zelf te stemmen. Bijkomend voordeel is dat het de drukte op de stembureaus tempert. Digitaal stemmen introduceren.
- Stemmen op zondag geeft mogelijkheden om scholen te gebruiken. Aangeven van looproutes en plaatsen van plexiglas tussen stembureauleden.
- Stemmen vanuit huis, zoals we nu ook allemaal thuiswerken. Voor mensen die dat niet willen/kunnen maak je 1 centraal stembureau waar zij kunnen komen stemmen.
- Stemming over meerdere dagen verdelen en uiteindelijk centraal stemmen tellen. (Gemeente) heeft 30 stembureaus. Dan kunnen meerdere stemdistricten (bijv. 1 tot en met 10) naar enkele stembureaus (in de hele gemeente verspreid) worden gestuurd. De volgende dag stemdistricten 11 t/m 20 en daarna 21 t/m 30. Uiteraard heeft mijn voorkeur de stemmachines a la Nedap. Geweldige tijd en vooral foutloos!
- Veel opties zijn in voorgaande vragen al genoemd. Het overwegen waard is nog om het stemmen met een andere kleur dan rood mogelijk te maken, zodat kiezers zelf schrijfgerei mee kunnen nemen.

Hiernaast vraagt de gemeente (gemeente) expliciet aandacht voor de toepasbaarheid van de 1,5 meter in grote steden, met een zeer drukke, krappe binnenstad. De gevolgen en onmogelijkheden zullen hier veel groter zijn dan in kleinere gemeenten. Dit moet in de afweging meegenomen worden. In het algemeen wil (gemeente) onderstaande aanbevelingen meegeven om verkiezingsproces, beschikbaarheid locaties en stembureau medewerkers toekomstbestendig te maken:

- Heroverweeg toekomstvisie over digitaal stemmen en maak roadmap voor stemmen via DigiD
  - Versneld invoeren nieuw model (kleiner) stembiljet: maakt het realistischer het telproces conform 1,5m uit te kunnen voeren
  - Versneld invoeren elektronisch tellen: maakt het realistischer het telproces conform 1,5m uit te kunnen voeren
  - Verkiezingsdag op vrije dag (weekend of nationale feestdag met aandacht voor/activiteiten gericht op het kiesrecht, etc.) of sluiting van onderwijs op verkiezingsdag
  - Maak vergoeding stembureauleden belastingvrij om functie stembureau medewerkers aantrekkelijker te maken
- -verplaatsen naar latere datum ivm wachtrijen (weersgesteldheid) -verplicht alle scholen (hele gebouw) 2 dagen ter beschikking krijgen -digitaal of per brief stemmen -het verplicht tellen van de stemmen (op partij) op het stembureau is met de COVID onmogelijk met gemiddeld 1300 stembiljetten per locatie -bij de Kamer verkiezingen (88% opkomst) is er nu al continu een rij, als door de COVID de wachtrijen nog langer worden haken kiezers af en dat kan zelfs de verkiezingsuitslag beïnvloeden. Vooral het mobiele stembureau bij het NS station (meer dan 1000 kiezers) wordt een enorm probleem - minimaal 2 boa's per locatie -onvoldoende mogelijkheid (capaciteit) voor kiezers om het telen van de stemmen bij te wonen
  - Versimpelen stembiljet, mogelijkheid om eerder stembus te legen en eerder te starten met tellen. Uitslag later bekend mogen maken.
  - Voor de gemeente (gemeente) de kleinere dorpen uitsluitend met mobiele stembureaus bedienen zodat de formatie van stembureauleden toereikend blijft voor de overige nog in te richten stembureaus in sporthallen o.i.d. Sporthallen geven helaas weer een grotere toestroom van kiezers als daar meerdere looplijnen worden ingezet. Voor veel kiezers komt wel de bereikbaarheid in het geding bij minder stembureaus. Voorstel: De verkiezingen gefaseerd over 2 dagen te organiseren waarbij de openingstijden bv. van 08.00-18.00 uur worden. Centraal tellen over 2 dagen uitsmeren waardoor er minder telploegen noodzakelijk zijn en er gepaste afstand kan worden bewaard. Digitaal stemmen!
  - We hebben de volgende opmerkingen: Bijna 20% van onze stembureaus is ondergebracht in zorginstellingen: is de toeloop van al die stemmers in verzorgingshuizen dan wenselijk/toegestaan? Komen oudere kiezers wel stemmen? Trouwe kiezers, maar ze vallen wel in een risicogroep. Wegblijven beïnvloedt de verkiezingsuitslag. Stel dat mensen zich verplicht voelen te gaan stemmen terwijl ze niet helemaal gezond zijn; risico's volksgezondheid. De oproep van de regering "Vermijd drukte" valt bij verkiezingen niet te handhaven. Optimale inrichting stemlokalen valt niet te garanderen (ventilatie, afstand, looproutes). Hoe zit het met aansprakelijkheid, bijvoorbeeld wanneer besmettingen zijn terug te leiden naar een verkiezingslocatie? Hoe om te gaan met hulp aan kiezers; moet daarin worden voorzien? Ook voor de organisatie is het erg belangrijk dat in een vroeg stadium bekend is welke maatregelen moeten worden genomen. Dit vergt aanschaf materialen, voorbereiding, uitleg etc. Bij Tweede Kamerverkiezingen ligt de opkomst in onze gemeente rond de 85%. Welke risico's brengen deze bewegingen van (...) kiezers met zich mee? (het risico op) een pandemie is een uitgelezen moment om te kijken naar alternatieven. Gemeenten starten in het najaar voorafgaand aan de verkiezing al met de voorbereidingen en organisatie. In een vroeg stadium moet dus heel duidelijk zijn welke maatregelen (moeten) worden genomen. Denk daarbij aan instructie stembureauleden, materialen bestellen en het opstellen van draaiboeken om onder bijzondere omstandigheden de verkiezing goed te laten verlopen.
  - Wij denken dat het organiseren van een goede verkiezingsdag erg onder druk komt te staan. Wij zien op dit moment geen goede suggesties/ideeën. Wij denken dat er meer onderzoek zal moeten worden gedaan naar het digitale verkiezingsproces. Wellicht is er in deze fase nog voldoende tijd voor.
  - Wij hebben de volgende opmerkingen:
    - Zes van onze 45 stembureaus zijn ondergebracht in zorginstellingen, is de toeloop van alle stemmers wenselijk/ toegestaan?
    - Vooral oudere kiezers voelen zich verplicht te gaan stemmen terwijl ze misschien niet helemaal gezond zijn.
    - Optimale inrichting van de stemlokalen valt niet te garanderen (ventilatie, afstand, looproutes)?
    - Hoe om te gaan met hulp aan kiezers?
    - In vroeg stadium bekend maken van maatregelen i.v.m. eventuele aanschaf van materialen.
    - In het najaar wordt de voorbereiding van de verkiezing in maart 2020 al gestart met aanschrijven van de locaties en mogelijke stembureauleden, vroegtijdig moeten gemeenten op de hoogte worden gesteld welke maatregelen er moeten worden genomen.

- Aansprakelijkheid van nieuwe besmettingen welke duidelijk zijn voortgekomen en te herleiden naar de verkiezingslocatie?
  - Opkomst Tweede Kamerverkiezing ligt in onze gemeente op ongeveer 85%. Welke risico's brengen deze bijna (..) kiezers met zich mee?
  - Een goed moment om ook andere mogelijkheden van stemmen te bekijken en in te voeren.
  - Inzet van extra stembureauleden in de vorm van begeleiders route, opvang etc.
- Wij zien vooralsnog weinig mogelijkheden om de stembureaus zodanig in te richten dat alle maatregelen kunnen worden gewaarborgd, de ruimtes zijn vaak nu net aan geschikt qua afmetingen. Er zijn bij ons in de gemeente weinig andere gebouwen waar dat wel zou kunnen. Hetzelfde geldt voor het tellen van de stemmen, sterker nog, daarvoor is zelfs vaak meer ruimte nodig. Het zou, mochten de verkiezingen idd in deze vorm plaats moeten gaan vinden, handig als er hele duidelijke richtlijnen/regels vanuit het ministerie komen waaraan een lokaal moet voldoen m ingericht te kunnen worden als stembureau. Wij denken dat het een betere oplossing is om naar andere mogelijkheden om te stemmen te zoeken, bijv. digitaal stemmen of briefstemmen.

3.3 Vragenlijst

Q001 - Introductie:

Text

Not back

De vragen in deze vragenlijst zijn bedoeld om een eerste beeld te vormen hoe, met inachtneming van de COVID-19 maatregelen, bij de komende Tweede Kamerverkiezing (17 maart 2021) gestemd kan worden in de stemlokalen. Uw antwoorden zijn van belang om te kunnen beoordelen wat uitvoerbaar is en wat daarvoor nodig is. Op basis van de antwoorden zullen met een aantal gemeenten verdiepende gesprekken plaats gaan vinden om het beeld te preciseren. Ook worden de uitkomsten besproken met de Kiesraad, VNG en NVVB.

Het verzoek is om bij het invullen van de vragenlijst uit te gaan van de COVID-19 maatregelen die nu gelden, dat wil zeggen de 1,5 meter afstand regel en hygiënische voorzieningen. De maatregelen die nu gelden kunt u vinden op: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/nederlandse-maatregelen-tegen-het-coronavirus>. Uiteraard is het niet zeker dat de maatregelen die nu gelden ook in de komende maanden zullen gelden. Die onzekerheid kan voor het beantwoorden van de gestelde vragen niet worden weggenomen, omdat niet met zekerheid is te voorspellen hoe de situatie rond COVID-19 zich verder zal ontwikkelen.

De vragen in deze vragenlijst hebben betrekking op:

- De beschikbaarheid en inrichting van het stemlokaal voor het stemmen en het tellen;
- De beschikbaarheid van stembureauleden en tellers;
- Het instellen van mobiele stembureaus.

Aan het einde van de vragenlijst komt u een open vraag tegen. U kunt daar uw ideeën, suggesties, etc. kwijt. Tevens kunt u daar desgewenst kenbaar maken of, en zo ja op welke punten, naar uw inschatting het organiseren van verkiezingen met COVID-19 maatregelen tot meerkosten kan leiden.

Q038 - VBT:

Single coded

Not back

1/9. Kunt u de beschikbare stemlokalen zo inrichten dat stembureauleden en kiezers 1,5 meter afstand kunnen houden?

Normal

1	In het merendeel van de stemlokalen zal dat lukken
2	In circa de helft van de stemlokalen zal dat lukken
3	In een beperkt aantal stemlokalen zal dat lukken
4	In (bijna) geen stemlokaal zal dat lukken

Q040 - VBW:

Open

Not back

2/9. Indien een aantal beschikbare stemlokalen niet op 1,5 meter kunnen worden ingericht, kunt u de reden daarvan nader toelichten?

Scripter notes: Please insert a button below the open answer field: 'Niet van toepassing'.

Q041 - VBX:

Single coded

Not back

3/9. Indien een aantal stemlokalen mogelijk niet beschikbaar zal zijn; heeft u mogelijkheden om alternatieve locaties als stemlokaal in te richten?

Denk hierbij bijvoorbeeld aan geconcentreerde stemlokalen op centrale locaties (zoals een sporthal), waarin meerdere stembureaus zitting kunnen hebben.

Normal

- 1 Ja, die mogelijkheden zijn er voor alle locaties die afvallen
- 3 Ja, die mogelijkheden zijn er voor ongeveer de helft van de locaties die afvallen
- 6 Anders, namelijk... **Open*

Q004 - Stemlokalen_02:

Single coded

Not back

4/9. Op hoeveel locaties is het mogelijk (te maken) dat kiezers, indien dat nodig is vanwege de 1,5 meter regel, buiten het stemlokaal kunnen wachten om in het stemlokaal te kunnen stemmen?

Normal

- 1 Dat zal in het merendeel van de stemlokalen kunnen
- 2 Dat zal in circa de helft van de stemlokalen kunnen
- 4 Anders, namelijk... **Open*

Q005 - Stemlokalen_03:

Single coded

Not back

5/9. Tijdens de verkiezingsdag zijn er vaak piek- en dalmomenten in de opkomst bij stembureaus. Ook tussen de stembureaus kan de opkomst verschillen. Ziet u mogelijkheden om piekbelasting bij stembureaus te voorkomen en zo het aantal kiezers meer te spreiden?

Normal

- 1 Nee
- 4 Ja, namelijk... **Open*

Q045 - VCC: Mogelijkheden om piekbelasting te voorkomen

Single coded

Not back

6/9. Verwacht u dat de COVID-19 maatregelen gevolgen zullen hebben voor het aantal beschikbare stembureauleden en/of tellers?

Normal

- 1 Ja
- 2 Nee

Ask only if Q045 - VCC,1

Q048 - VCG:

Open

Not back

6a/9. Kunt u toelichten waarop uw verwachting gebaseerd is?

Q025 - Kiezers_03:

Single coded

Not back

7/9. Mobiele stembureaus zouden behulpzaam kunnen zijn om kiezers die niet naar een regulier stemlokaal kunnen komen toch te kunnen laten stemmen. Is het uitvoerbaar dat bij de komende Tweede Kamerverkiezingen in uw gemeente mobiele stembureaus worden ingesteld?

Normal

1	Ja
2	Ja, maar in beperkte mate, omdat... *Open
4	Nee, dat is niet uitvoerbaar, omdat... *Open

Q035 - VBJ:

Single coded

Not back

8/9. Indien u van mening bent dat de toepassing van COVID-19 maatregelen meerkosten met zich meebrengt dan kunt dat hier aangeven.

Normal

1	Ja, meerkosten voor (inrichting van) stemlokalen
2	Ja, meerkosten voor stembureauleden
3	Ja, meerkosten voor tellers
4	Nee, geen meerkosten
5	Anders, namelijk... *Open

Q028 - Algemeen_02:

Open

Not back

9/9. Heeft u suggesties/ideeën over de wijze waarop, indachtig de COVID-19 maatregelen, de stemlokalen kunnen worden ingericht en het tellen van de stemmen kan plaatsvinden?

U kunt die hier vermelden.

999 Geen opmerkingen *Fixed *Exclusive